

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

І. В. Кучера

СОЦІОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ І ОСВІТИ

навчально-методичний комплекс
для студентів галузі знань 0203 «Гуманітарні науки»
напряму підготовки
6.020301 «Філософія»

Івано-Франківськ
2012

УДК 316.7
ББК 60.5
К 95

Рекомендовано до друку вченою радою філософського факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 3 від 23 жовтня 2012 р.)

Рецензенти:

Терешкун О. Ф., кандидат політичних наук, доцент кафедри філософії та соціології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Дойчик М. В., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та соціології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Кучера І. В.

К 95 Соціологія культури і освіти: навчально-методичний комплекс для студентів галузі знань 0203 «Гуманітарні науки» напряму підготовки 6.020301 «Філософія» / І. В. Кучера. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2012. – 56 с.

Навчально-методичний комплекс містить програму курсу, плани семінарських занять, тестові завдання, термінологічний словник, контрольні запитання та завдання для індивідуальної і самостійної роботи студентів, програмові вимоги, а також засоби та критерії оцінювання знань і вмінь слухачів курсу.

УДК 316.7
ББК 60.5

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ.....	7
2. ПРОГРАМА КУРСУ	8
3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	11
4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	28
5. ТЕСТИ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ	31
6. ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ З КУРСУ «СОЦІОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ І ОСВІТИ» ..	46
7. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ	48
8. ОРГАНІЗАЦІЯ, ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ І ЗАСОБИ ЗДІЙСНЕННЯ ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	52
9. СПИСОК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	54

ПЕРЕДМОВА

У сучасному суспільстві культура все більшою мірою оцінюється не лише як епіфеномен, що супроводжує політику й економіку та потребує врахування, але і як впливовий та відносно автономний чинник соціального розвитку. Саме тому пріоритетного значення у структурі соціологічного знання набуває соціологія культури і освіти. Вона покликана у відповідності зі своїм апаратом дослідження, своєю методикою і технікою осмислювати усі складові культурного життя сучасного соціуму, окреслювати проблеми культурної модернізації, методологічно обґрунтовувати соціологічні виміри нової соціокультурної реальності взагалі та сучасної української культурної реальності зокрема.

Соціологія культури і освіти – це не просто окрема галузь соціологічної науки, що зосереджується на вивченні механізмів функціонування культури, та її універсалії освіти, в суспільстві. У широкому розумінні вона охоплює всю проблематику суспільного життя, розглядаючи його під своїм специфічним кутом зору як цілісну систему культури.

У рамках соціології культури і освіти продукуються як теоретичні узагальнення щодо соціокультурних структур і процесів, так і емпіричне знання про особливості та тенденції їхнього функціонування. Все це, безумовно, обумовлює значущість дисциплінарного статусу соціології культури і освіти, її функцій і завдань у процесі соціологічного пізнання в цілому.

Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Соціологія культури і освіти» розроблений з урахуванням засад Болонської декларації 1999 р., офіційних документів Болонського процесу, а також на основі Закону України «Про вищу освіту», Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 р., (№16) наказу Міністерства освіти і науки України від 23 січня 2004 р. (№48) «Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу», Наказу Міністерства освіти і науки України від 30 грудня 2005 р. (№774) «Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу», Положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, затвердженого вченою радою 28 листопада 2006 р., протокол №4 Порядку організації та проведення оцінювання успішності студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника на 2010/11 н. р., затвердженого наказом ректора від 27 серпня 2010 р. (№ 462).

Даний посібник призначений, насамперед, для того, щоб допомогти студентам отримати необхідний інформаційний і довідковий матеріал, закріпити набуті знання та навички. Він містить програму курсу, плани семінарських занять, термінологічний словник, тести для контролю знань, завдання для індивідуальної та самостійної роботи студентів, програмові вимоги до екзамену, критерії оцінювання знань і вмінь слухачів курсу, а також список рекомендованої літератури. Останній, безумовно, не є повним. Він містить переважно найпоширеніші підручники, а також окремі джерела, які, на нашу думку, варто освоїти для кращого розуміння теми.

Викладання курсу «Соціологія культури і освіти» здійснюється з метою ознайомлення студентів з сучасними уявленнями світової та вітчизняної соціології про сутність феноменів культури й освіти, механізмами їх взаємодії з суспільством та роллю у процесі соціальних змін.

Визначена мета реалізується шляхом розв'язання наступних **завдань**:

- сформуванню у студентів цілісного уявлення про специфіку соціологічного підходу до вивчення культури й освіти, основні проблеми їх суспільного існування та перспективи вирішення;
- розвинути у студентів вміння теоретично осмислювати та аналізувати явища і процеси, які відбуваються у культурі й освіті як в глобальному, так і національному вимірах;
- виробити у майбутніх спеціалістів навички організації і проведення конкретно-соціологічних досліджень у сфері культури і освіти та використання їх результатів у практичній діяльності.

У процесі вивчення курсу „Соціологія культури і освіти” студенти повинні **знати**:

- поняття та категорії соціології культури і освіти;
- соціальні функції культури і освіти;
- елементи культури, її типи, види, галузі, форми;
- основні теорії соціокультурного розвитку;
- структуру системи освіти України, її складові;
- соціогрупову структуру педагогічного процесу;
- основні тенденції розвитку інституту освіти, його взаємозв'язок з іншими соціальними інститутами суспільства;
- прийоми і методики управління освітніми організаціями;
- методи та методики емпіричного дослідження сучасних соціокультурних процесів.

вміти:

- оперувати понятійно-категоріальним апаратом соціології культури і освіти;
- аналізувати механізм і особливості впливу культури і освіти на суспільне життя;
- застосовувати соціологічні методи до вивчення сфери культури і освіти;
- збирати, опрацьовувати та інтерпретувати дані соціологічних досліджень.

Знання дисципліни сприятимуть зростанню рівня фахової компетентності спеціалістів галузі знань 0203 «Гуманітарні науки» напряму підготовки 6.020301 «Філософія», слугуватимуть передумовою застосування набутих студентами теоретичних знань у практичній площині реальних соціокультурних умов та обставин.

Форми поточного контролю:

- оцінювання засвоєного змісту матеріалу семінару, тобто усне і письмове опитування на семінарських заняттях (з виставленням балів – за п'ятибальною шкалою);
- оцінювання творчих, пошукових завдань, доповідей, реферативних повідомлень;
- оцінювання контрольних робіт.

Вид підсумкового контролю: екзамен у письмово-усній формі.

1. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми	Кількість годин, відведених на		
	лекції	семінари	самостійна робота

Модуль 1. Соціологія культури			
Тема 1. Культура як об'єкт соціологічного аналізу	2	2	10
Тема 2. Культура як система	2	4	12
Тема 3. Динаміка культури	2	2	10
Тема 4. Культура й особистість	2	4	10
Модуль 2. Соціологія освіти			
Тема 5. Місце та роль соціології освіти в системі соціологічного знання	2	2	10
Тема 6. Освіта як соціальна система та соціальний інститут	2	4	12
Тема 7. Соціологічні аспекти дослідження системи освіти в сучасному українському суспільстві	2	2	10

Всього за видами роботи	14	20	74
Усього	108		

2. ПРОГРАМА КУРСУ

Тема 1. КУЛЬТУРА ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Поняття культури. Еволюція уявлень про культуру. Типологія визначень культури за А. Кребером та К. Клакхоном.

Соціологія культури як наука: об'єкт, предмет, завдання. Міждисциплінарні зв'язки соціології культури із етнографією, етнологією, соціальною і культурною антропологією, культурологією та філософією культури.

Функції культури: ідентифікаційна, орієнтаційна, адаптивна, соціалізація, комунікативна, інтегративна та дезінтегративна.

Культура і цивілізація: погляди Ф. Тьонніса, М. Данилевського, О. Шпенглера, А. Тойнбі, Г. Маркузе.

Культурознавчі відгалуження (креаціонізм, катастрофізм, еволюціонізм, дифузійонізм) як передумова формування соціологічного розуміння культури.

Об'єктивістський та культурно-аналітичний напрямки розгляду культури. Позитивізм (Е. Дюркгейм) – «розуміюча соціологія» (М. Вебер); структурний функціоналізм (Б. Малиновський) – символічний інтеракціонізм (Д. Мід). Постмодерністське бачення культури.

Емпіричні методи соціологічного аналізу культури: спостереження, контент-аналіз, герменевтичний метод.

Тема 2. КУЛЬТУРА ЯК СИСТЕМА

Статика і динаміка – основні характеристики соціокультурної системи. Матеріальна і духовна культура. Цінності, їх види (вітальні, соціальні, політичні, моральні, релігійні, естетичні) та функції. Норми як засоби добровільної і усвідомленої співпраці людей. Класифікація норм та їх функції. Соціокультурні зразки поведінки: обряди, звичаї, традиції. Знання як елемент культури. Символічна культура як універсум значень, символів та смислів. Основні сфери символічної культури: релігія, мистецтво, гра, наука.

Культурні елементи. Універсальні, загальні та унікальні елементи культури. Культурні універсалиї. Культурний комплекс.

Агенти та інститути культури, їхня спеціалізація та функції.

Багатоманітність типологій культури як відображення її багатofункціональності. Формацийний та класовий типи культур. Національна культура. Галузі культури: економічна, політична, професійна, педагогічна. Види культури: домінуюча, субкультура, контркультура; сільська і міська; повсякденна і спеціалізована. Форми культури: елітарна, народна, масова. Культурні конфлікти. Етноцентризм і культурний релятивізм.

Тема 3. ДИНАМІКА КУЛЬТУРИ

Різноманітність підходів до пояснення динаміки культури: господарсько-матеріалістична чи соціокультурна детермінація. Типи культурних змін. Поступально-лінійна концепція розвитку культури. Циклічна й інверсійна теорія розвитку культури. Синергетична концепція розвитку культури як системи. Теорія соціокультурного розвитку П. Сорокіна.

Джерела та фактори культурної динаміки: інновація (культурні винаходи та культурні відкриття), наслідування, дифузія, синтез. Культурна глобалізація. Соціокультурна трансформація сучасного українського суспільства.

Тема 4. КУЛЬТУРА Й ОСОБИСТІТЬ

Соціалізація та інкультурація як основні механізми впливу культури на формування особистості. Адаптація та інтеріоризація. Цілеспрямована та стихійна форми соціалізації. Соціокультурне середовище як джерело ідентичностей, ідентифікацій та ціннісних орієнтацій.

Соціально-психологічні механізми культурної активності особистості: потреби, інтереси (інтерес-ставлення, інтерес-дія, інтерес-установка, інтерес-орієнтація), ціннісні орієнтації, мотиви, стимули (матеріальні, соціальні, моральні). Диспозиційна концепція регуляції соціальної поведінки особистості В. Ядова.

Художня культура і мистецтво. Структура художньої культури. Суб'єкти художньої культури. Художня інтелігенція. Публіка, її характерні риси і функції. Критика як соціохудожній суб'єкт.

Вільний час. Структура вільного часу. Види дозвіллевої діяльності. Культурно-дозвіллеві практики населення України.

Тема 5. МІСЦЕ ТА РОЛЬ СОЦІОЛОГІЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ СОЦІОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ

Місце соціології освіти в системі соціологічного знання. Предмет, об'єкт та основні категорії соціології освіти. Функції соціології освіти в суспільстві (прогностична, інформаційна, інтеграційна, трансформаційна та ін.). Принципи соціології освіти (гуманітаризації, історизму, демократизації, безперервної освіти). Міждисциплінарні зв'язки соціології освіти та її суспільне призначення.

Структура соціології освіти (за В. Нечаєвим): теоретико-пізнавального змісту і технологічної послідовності пізнавальної діяльності; теоретична соціологія освіти, прикладна (емпірична) соціологія освіти, експериментальна прикладна соціологія освіти

Методологія і методи дослідження соціології освіти. Специфіка використання методів опитування (анкетування, інтерв'ю), соціометричного аналізу, методу порівняння даних, методу аналізу документів щодо вивчення проблем освіти.

Е. Дюркгейм як один із засновників соціології освіти, основні положення його концепції. Функціональний та конфліктологічний підходи в соціології освіти (Т. Парсонс, М. Вебер, К. Маркс). Основні концепції зарубіжної соціології освіти ХХ ст. (Т. Веблен, Дж. Дьюї). Концепція «культурної реконверсії капіталу» (П. Бурдьє, Ж. Пассерон). Найвпливовіші концепції сучасної соціології освіти (за Е. Гіденсом). Соціологія освіти в Україні.

Тема 6. ОСВІТА ЯК СОЦІАЛЬНА СИСТЕМА ТА СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ

Поняття системи освіти та її соціальні характеристики. Структура системи освіти. Структура системи освіти України, її основні складові. Формальний,

неформальний та інформальний сектори системи освіти. Соціально-економічні проблеми вітчизняної системи освіти.

Становлення освіти як соціального інституту. Основні елементи освіти як соціального інституту.

Соціальні відносини у сфері освіти. Педагогічні відносини як різновид соціальних відносин.

Соціальні функції освіти: репродуктивна, комунікативна, селективна, зміни соціального статусу, соціально-блокуюча, культурної реконверсії соціальної позиції.

Тема 7. СОЦІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Національна освітня спадщина та світові тенденції у сфері освіти. Характеристика стану освіти в Україні. Націоналізація школи. Соціологічний моніторинг у сфері освіти.

Проблеми вітчизняної освіти (загроза падіння рівня загальної і професійної освіти, загроза погіршення умов навчально-виховного процесу, загроза погіршення якості педагогічних кадрів, загроза часткової втрати освітою своєї якості бути ефективним засобом досягнення особистих життєвих цілей, загроза втрати позитивних якостей вітчизняної системи навчання і виховання) та можливі шляхи їх подолання.

Інтеграція України у Європейський освітній простір: мета, завдання. Болонський процес. Болонська декларація та основні напрями інтеграції освітньої системи України у світовий освітній простір.

Основні напрями соціологічних досліджень проблем освіти в Україні (роль самоосвіти в сучасному суспільстві, проблеми гендерних досліджень в системі освіти).

3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. КУЛЬТУРА ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

План

1. Поняття культури. Еволюція уявлень про культуру.
2. Соціологія культури як наука: об'єкт, предмет, завдання.
3. Функції культури.
4. Методи соціологічного аналізу культури.

Основна література

Добренев В. Фундаментальная социология: в 15 т., т. 11: Культура и религия / В. Добренев, А. Кравченко. – М.: ИНФРА, 2007. – 1104 с.

Ерасов Б. Социальная культурология: учеб. пособие для студ. высших учеб. заведений. – 3-е изд., доп. и перераб. / Б. Ерасов. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 591 с.

Ионин Л. Социология культуры: путь в новое тысячелетие: учеб. пособие для студентов вузов. – 3-е изд., перераб. и доп. / Л. Ионин. – М.: Логос, 2000. – 431 с.

Минюшев Ф. Социология культуры: учеб. пособ. / Ф. Минюшев. – М.: Академический Проект, 2003. – 272с.

Михайлова Л. Социология культуры: учеб. пособие / Л. Михайлова. – М., 1999. – 232 с.

Победа Н. Социология культуры / Н. Победа. – Одеса: Астропринт, 1997. – 224 с.

Соціологія культури: навч. посібник // О. М. Семашко, В. М. Піча, О. І. Погорілий та ін./ за ред. О. М. Семашка, В. М. Пічі. – К.: Каравелла, Львів: Новий Світ-2000, 2002. – 334 с.

Юрій М. Соціологія культури: навч. посібник / Ф. Юрій. – К.:Кондор, 2006. – 302 с.

Додаткова література

Витаньи И. Общество, культура, социология / И. Витаньи. – М.: Прогресс, 1984. – 287 с.

Ионин Л. Культура на переломе / И. Ионин // Социологические исследования. – 1995. – №2. – С. 41-46.

Смелзер Н. Социология: пер. с англ. / Н. Смелзр. – М.: Феникс, 1994. – 688 с.

Тимченко Н.С. Культура в современном социогуманитарном знании // Социс. – 1998. – № 8. – С. 109-112.

Хабермас Ю. Модерн – незавершенный проект / Ю. Хабермас // Вопросы философии. – 1992. – №4. – С. 40-52.

Черниш Н. Соціологія: підруч. За рейтингово-модульною системою навчання. – 5-вид., перероб. і доп. / Н. Черниш. – К.: Знання, 2009. – С. 278-315.

Термінологічний словник

Аномія – термін, введений Е. Дюркгеймом для опису стану суспільства, що характеризується розпадом системи традиційних цінностей і норм, дезорієнтацією суспільства й особи, браком чіткої моральної регуляції поведінки людей.

Антропологія культурна, етнологія – наука про культуру як сукупність об'єктів, ідей, цінностей, уявлень і моделей поведінки у всіх формах її прояву і на всіх історичних етапах розвитку.

Герменевтика – метод інтерпретації культурно-історичних явищ, який відтворює і витлумачує смисли текстів.

Крос-культурні дослідження – порівняльні дослідження певних соціальних об'єктів чи явищ в контексті різних культур (різних країн) з метою визначення як універсальних, так і специфічних для даної культури рис цих об'єктів.

Культура – 1) у широкому сенсі слова – соціальний механізм взаємодії особистості й соціальної спільноти із середовищем проживання, охоплює сукупність засобів, форм, взірців та орієнтирів, які генетично не успадковуються, а їх відтворюють люди у процесі спільного життя та забезпечують передання досвіду й розвиток перетворювальної діяльності; 2) у вузькому сенсі – система колективних цінностей, переконань, норм і зразків поведінки, притаманних певній соціальній групі, спільноті й суспільству загалом.

Культурний цикл – регулярно повторювані фази розвитку культури.

Культурний шок – реакція індивідуальної або групової свідомості на зіткнення індивіда або групи з чужою культурною реальністю.

Культурологія – сфера гуманітарного знання, що синтезує філософське, історичне, антропологічне, соціологічне та інше дослідження культури, охоплюючи всю духовну сферу життєдіяльності людини, головним змістом якої є гуманізація самої людини і навколишнього середовища.

Метод – сукупність застосовуваних прийомів, процедур і операцій для емпіричного й теоретичного пізнання соціальної реальності.

Репрезентативна культура (Ф. Тенбрук) – культура, яка виробляє ідеї, значення і цінності, що діють завдяки їхньому фактичному визнанню.

Соціологія культури – галузь соціології, що вивчає виробництво, сприйняття, тиражування, розповсюдження культурних цінностей, культури в цілому, соціальні закономірності функціонування культури в суспільстві і її специфічні особливості як окремої соціальної сфери.

Філософія культури – наука, яка вивчає основні підходи до вивчення сутності, мети й цінності культури, її умов і форм прояву.

Контрольні запитання і завдання

1. Як визначається зміст поняття культури у реєстрі В. Кребера та К. Клакхона?
2. Хто і коли з соціологів минулого зініціював назву «соціологія культури»?
3. Дайте визначення поняттю «репрезентативна культура».
4. Що є об'єктом і предметом соціології культури?
5. Який зв'язок соціології культури з іншими соціогуманітарними науками, які вивчають культуру?
6. Охарактеризуйте завдання соціології культури.
7. Назвіть та охарактеризуйте функції культури в суспільстві.
8. У чому полягають відмінності між поняттями «культура» і «цивілізація»?
9. Дайте загальну характеристику культурно-аналітичного напрямку в соціології.
10. Розкрийте суть об'єктивістського підходу до вивчення культури в соціології.

Тема 2. КУЛЬТУРА ЯК СИСТЕМА

План

1. Структура культури. Культурні елементи і комплекси:
 - 1.1. ціннісна підсистема культури;
 - 1.2. нормативна підсистема культури;
 - 1.3. знання як елемент культури;
 - 1.4. символічна культура як універсум значень, символів та смислів.
2. Інститути культури, їхня спеціалізація та функції.
3. Типологія культур:
 - 3.1. багатоманітність типологій культури як відображення її багатофункціональності;
 - 3.2. види культури: домінуюча, субкультура, контркультура, антикультура; повсякденна і спеціалізована;
 - 3.3. культура і етнос;
 - 3.4. національна культура і націоналізм;
 - 3.5. форми культури: елітарна, народна, масова.

Основна література

Добреньков В. Фундаментальная социология: в 15 т., т. 11: Культура и религия / В. Добреньков, А. Кравченко. – М.: ИНФРА, 2007. – 1104 с.

Ерасов Б. Социальная культурология: учеб. пособие для студ. высших учеб. заведений. – 3-е изд., доп. и перераб. / Б. Ерасов. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 591 с.

Ионин Л. Социология культуры: путь в новое тысячелетие: учеб. пособие для студентов вузов. – 3-е изд., перераб. и доп. / Л. Ионин. – М.: Логос, 2000. – 431 с.

Минюшев Ф. Социология культуры: учеб. пособ. / Ф. Минюшев. – М.: Академический Проект, 2003. – 272с.

Михайлова Л. Социология культуры: учеб. пособие / Л. Михайлова. – М., 1999. – 232 с.

Победа Н. Социология культуры / Н. Победа. – Одеса: Астропринт, 1997. – 224 с.

Соціологія культури: навч. посібник // О. М. Семашко, В. М. Піча, О. І. Погорілий та ін./ за ред. О. М. Семашка, В. М. Пічі. – К.: Каравелла, Львів: Новий Світ-2000, 2002. – 334 с.

Додаткова література

Анисимов С. Духовные ценности: производство и потребление / С. Анисимов. – М.: Мысль, 1988. – 253 с.

Масова культура і мистецтво в сучасному суспільстві // Культура-суспільство-особистість: навч. посібник / за ред. Л. Скокової. – К., 2006. – С. 314-338.

Бабій Л. Діалектика розвитку історичних типів культури (філософсько-соціологічні проблеми) / Л. Бабій. – Львів: Світ, 1991. – 160 с.

Здравомыслов А. Потребности, интересы, ценности / А. Здравомыслов. – М.: Наука, 1986. – 221 с.

Смелзер Н. Социология: пер. с англ. / Н. Смелзер. – М.: Феникс, 1994. – 688 с.

Черниш Н. Соціологія: підруч. За рейтингово-модульною системою навчання. – 5-вид., перероб. і доп. / Н. Черниш. – К.: Знання, 2009. – С. 278-315.

Термінологічний словник

Артефакт – створений людиною об'єкт, матеріальне «обличчя» культури.

Вид культури - це сукупність норм, правил і моделей поведінки людей, які є різновидом більш загальної культури.

Вірування – емоційна прив'язаність до певних цінностей чи ідей, в основі яких лежить суб'єктивна впевненість в достовірності фактів.

Галузь культури – це сукупність норм, правил і моделей поведінки людей, які складають відносно замкнуту сферу у складі цілого.

Девіантна культура – різновид субкультури, що притаманний групам з соціально відхиленою поведінкою.

Етноцентризм – розміщення певної етнічної національної культури в центрі соціокультурного простору.

Загальнолюдська культура – культура, вироблена людством протягом всієї історії його існування, яка опирається на загальнолюдські цінності істини, добра, краси, справедливості тощо.

Звичай – форми регуляції діяльності і відносин людей, які відтворюються у певному суспільстві, соціальній спільноті і групі і є звичними для їх членів.

Знання – це судження, достовірність яких перевірено наукою чи досвідом.

Контркультура – культурна модель певної групи, яка протистоїть або знаходиться у конфронтації до панівної суперкультури та субкультур просупільних спільнот.

Космополітизм культурний – відмова від національних традицій і культури в ім'я абстрактної «єдності роду людського».

Культура елітарна – форма культури, яка включає вишукане мистецтво, музику, літературу і призначена для вищих прошарків населення.

Культура масова – форма культури сучасного індустріального суспільства, яка характеризується виробництвом культурних цінностей, спрямованих на масове споживання і поширення засобами масової комунікації.

Культурний комплекс – це сукупність предметів, закладів, уявлень, ідей, зразків поведінки функціонально пов'язаних з певним елементом.

Культурний елемент – неподільна одиниця зразка поведінки, матеріального продукту чи мислення.

Культурні універсалії – норми, цінності, правила і традиції, які властиві всім культурам незалежно від географічного розташування, історичного періоду та соціального устрою суспільства.

Міф – це специфічний спосіб світосприйняття, в якому умовні феномени усвідомлюються як реально існуючі, незважаючи на те, що вони не можуть бути доведені логічно і сприймаються в межах чуттєво-раціональної свідомості.

Мова – система взаємозв'язків і спілкування між людьми, здійснюваних на основі звуків і символів, що мають умовні, але структурно обґрунтовані значення.

Національна культура – сукупність самобутніх досягнень певного народу, в яких втілюються його історичні символи, цінності й традиції.

Норми – сукупність зобов'язуючих принципів, еталонів, що відбивають загальні вимоги суспільства, конкретних соціальних спільнот до поведінки їх членів.

Обряди – це сукупність символічних стереотипних колективних дій, що втілюють в собі ті чи інші соціальні ідеї, уявлення, норми і цінності і викликають певні колективні почуття.

Особистісна культура – культура конкретного індивіда.

Релятивізм культурний – переконання, що культуру можна зрозуміти лише на основі аналізу її власних цінностей, в її власному контексті.

Символ – образ, поняття, дія чи предмет, що замінює інший образ, поняття, дію або предмет і відображає його смисл.

Соціокультурні уявлення – це регулятори, що формуються на особистісному рівні на основі повсякденного досвіду; це первинні орієнтації в просторі культури суспільства, соціальної спільноти або групи.

Субкультура – сукупності переконань, цінностей, норм, зразків поведінки, характерних для певної соціальної спільноти (національні, професійні субкультури, субкультура організацій тощо).

Суперкультура – культура, створена конкретним суспільством, і яка передається з покоління в покоління.

Тип культури – це сукупність норм, правил і моделей поведінки людей, які складають відносно замкнуту сферу, але не є частиною цілого.

Форма культури – це сукупність норм, правил і моделей поведінки людей, які не можна вважати цілком автономними утвореннями і які не є складовими цілого.

Цінності – значущість явищ і предметів реальної дійсності з погляду їх відповідності або невідповідності потребам суспільства, соціальних спільнот і груп та особистості.

Контрольні запитання і завдання

1. З чого складається структура культури?
2. Що таке культурні елементи та комплекси?
3. Дайте визначення поняттю «культурні універсалії».
4. Як співвідносяться між собою цінності, норми та зразки поведінки?
5. Охарактеризуйте зміст і специфіку символічної культури.
6. Як виникають інститути культури? Яка їхня спеціалізація і функції?
7. Як співвідносяться категорії «національна культура» і «етнічна культура»?
8. Порівняйте поняття «висока культура», «народна культура», «масова культура». Наведіть приклади поширення масової культури в сучасній Україні.
9. Охарактеризуйте основні риси молодіжної контркультури в сучасному суспільстві.
10. У чому полягає суть етноцентризму в культурі та культурного релятивізму?

Тема 3. ДИНАМІКА КУЛЬТУРИ

План

1. Типи культурних змін.
2. Джерела і фактори культурної динаміки: інновація, наслідування, дифузія, синтез.
3. Соціокультурна трансформація сучасного українського суспільства.

Основна література

Добренев В. Фундаментальная социология: в 15 т., т. 11: Культура и религия / В. Добренев, А. Кравченко. – М.: ИНФРА, 2007. – 1104 с.

Ерасов Б. Социальная культурология: учеб. пособие для студ. высших учеб. заведений. – 3-е изд., доп. и перераб. / Б. Ерасов. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 591 с.

Ионин Л. Социология культуры: путь в новое тысячелетие: учеб. пособие для студентов вузов. – 3-е изд., перераб. и доп. / Л. Ионин. – М.: Логос, 2000. – 431 с.

Минюшев Ф. Социология культуры: учеб. пособ. / Ф. Минюшев. – М.: Академический Проект, 2003. – 272с.

Михайлова Л. Социология культуры: учеб. пособие / Л. Михайлова. – М., 1999. – 232 с.

Победа Н. Социология культуры / Н. Победа. – Одеса: Астропринт, 1997. – 224 с.

Юрій М. Соціологія культури: навч. посіб. / Ф. Юрій. – К.:Кондор, 2006. – 302 с.

Додаткова література

Ионин Л. Идентификация и инсценировка / Л. Ионин // Социологические исследования. – 1995. – №4. – С. 3-19.

Катаєв С. Консервативні та модернізаційні компоненти соціокультурної трансформації / С. Катаєв // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. - №1. – С. 76-81.

Лотман Ю. Культура и взрыв / Ю. Лотман. – М.: Гнозис, 1992 – 272 с.

Моль А. Социодинамика культуры: пер. с фр. / А. Моль. – М.: Прогресс, 1973. – 406 с.

Сорокин П. Социальная и культурная динамика / П. Сорокин. – М.: Астрель, 2006. – 1176 с.

Термінологічний словник

Акультурація – процес взаємного впливу культур, коли у процесі міжкультурних контактів засвоюються технології, взірці, цінності чужої культури, які у свою чергу змінюються та пристосовуються до нових вимог.

Асиміляція – процес засвоєння однією групою культурних рис іншої групи.

Бікультуризм – одночасна приналежність людини чи групи людей до двох культур.

Вестернізація – процес поширення культурних норм та способу життя західної (європейсько-північноамериканської) цивілізації на незахідні суспільства.

Декультурація (дезкультурація) – втрата основної частини рідної (вітчизняної) культури.

Динаміка соціокультурна – категорія, що позначає сукупність різнорідних змін і процесів, що відбуваються в суспільстві і культурі з виділенням їх тенденцій і рушійних сил.

Дифузія культурна – поширення культурних рис від однієї культури на іншу шляхом добровільного запозичення чи примусу.

Інкультурація – процес опанування (вивчення) культури певною спільнотою чи суспільством.

Культура ідеалістична (за П. Сорокіним) – тип культури, який характеризується синтезом ідеаційних і чуттєвих цінностей під час домінування перших.

Культура ідеаційна (за П. Сорокіним) – тип культури, який характеризується домінуванням нематеріальних, трансцендентальних цінностей.

Культура сенситивна (за П. Сорокіним) – тип культури, цінності якої орієнтовані на покращення матеріальних умов життя.

Культурна акумуляція – процес накопичення знань, навиків, традицій, зразків поведінки та матеріальних артефактів.

Культурна експансія – процес розширення сфери впливу домінуючої (національної) культури за межі держави.

Культурна інтерференція – привнесення культурних рис, окремих слів і граматичних форм із однієї культури в іншу.

Культурна трансмісія – процес передачі в процесі навчання відповідних даних культурі знань, навиків, вмінь, традицій, звичаїв і цінностей від одного індивіда до іншого, від однієї культури до іншої, від попередніх поколінь до наступних.

Культурне поле – територіально-економічний ареал, який включає в себе всю сукупність характерних для даного середовища культурних моделей.

Культурний гібрид – полісистемне утворення, в якому один культурний елемент домінує, а інші підпорядковуються йому.

Культурний імперіалізм – культурне домінування економічно розвинутих країн над іншою частиною світу.

Культурний лаг – відставання культури від розвитку суспільства.

Культурні винаходи – форма культурної інновації, нова комбінація відомих культурних елементів чи комплексів.

Культурні відкриття – форма культурної інновація, яка передбачає отримання нових знань про світ.

Контрольні запитання і завдання

1. Дайте визначення поняттю «культурна динаміка» і вкажіть, завдяки роботі якого вченого воно увійшло до наукового обігу.
2. Охарактеризуйте еволюційну та циклічну теорії соціокультурного розвитку.
3. У чому полягає різниця між реформою та революцією в культурі?
4. Охарактеризуйте синергетичну концепцію розвитку культури як системи.
5. Назвіть основні джерела культурних змін.
6. Дайте визначення поняттю «культурна дифузія» та охарактеризуйте її горизонтальний і вертикальний напрями.
7. З чим пов'язані процеси інкультурації та культуризації? Яка їхня

специфіка?

8. Охарактеризуйте особливості соціокультурної трансформації на сучасному етапі.

9. У чому полягає сенс культурної ідентифікації?

10. Проаналізуйте особливості сучасної культурної глобалізації.

Тема 4. ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА Й ОСОБИСТІТЬ

План

1. Поняття та структура художньої культури.

2. Суб'єкти художньої культури.

3. Проблеми якості художньої культури.

Основна література

Михайлова Л. Соціологія культури: учеб. пособие / Л. Михайлова. – М., 1999. – С. 213-226.

Соціологія культури: навч. посібник // О. М. Семашко, В. М. Піча, О. І. Погорілий та ін./ за ред. О. М. Семашка, В. М. Пічі. – К.: Каравелла, Львів: Новий Світ-2000, 2002. – С. 212-239.

Українська художня культура / за ред. І. Ляшенка. – К.: Либіть, 1996. – 416 с.

Семашко О. Соціологія мистецтва: навч. посібник / О. Семашко. – Львів: «Магнолія плюс», видавець СПД ФО В. М. Піча, 2006. – 224 с.

Додаткова література

Глотов М. Границы предмета социологии искусства / М. Глотов. – Социологические исследования. – 1999. – №1. – С. 122-130.

Соціокультурний вимір художнього життя в Україні // Культура-суспільство-особистість: навч. посібник / за ред. Л. Скокової. – К., 2006. – С. 339-362.

Шульга Р. Сучасний простір відносин мистецтва та споживача / Р. Шульга // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2005. - №4. – С. 73-91.

Шульга Р. Художня культура в Україні: життя після смерті старого міфу / Р. Шульга // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. - №1. – С. 99-112.

Термінологічний словник

Мистецтво – це накопичені суспільством художні цінності, що втілюють в собі сукупність ідей, поглядів, концепцій, які впливають на свідомість людини.

Публіка – усталена спільність в якій виражається соціальна форма освоєння мистецтва народом, ефектом якої є суспільне виховання громадян.

Художнє життя суспільства – сфера стосунків, зв'язків і залежностей, що сформувалися навколо художньої діяльності щодо створення та функціонування творів мистецтва.

Художнє споживання – використання споживачем художнього продукту для задоволення духовних, художніх, психологічних, соціальних та інших потреб.

Художня інтелігенція – це особлива соціальна група творчої інтелігенції, яка формується з представників усіх класів і соціальних груп, об'єднана певними

творчими методами, і професійно виконує духовно-практичну діяльність з художнього освоєння дійсності шляхом створення нових та інтерпретації вже існуючих цінностей мистецтва.

Художня культура – це культура виробництва мистецтва, його поширення, пропаганди, сприйняття й розуміння, а також культура естетичного виховання.

Контрольні запитання і завдання

1. Дайте визначення поняттю «художня культура». Який зв'язок художньої культури і мистецтва?
2. Назвіть складові художньої культури і вкажіть, як вони пов'язані з процесами виробництва, збереження, поширення та сприйняття.
3. Хто є основними суб'єктами художньої культури? Як вони взаємодіють?
4. Дайте визначення поняттю «художня інтелігенція» та охарактеризуйте її функції в суспільстві.
5. Яка роль і функції публіки в художньому житті?
6. Охарактеризуйте загальні риси сучасної публіки.
7. Як ви розумієте вираз «мистецтво – це публіка»?
8. Охарактеризуйте зміни, які відбулися в художньому житті сучасного українського суспільства.
9. Які характерні ознаки сучасної критики?
10. Якими об'єктивними факторами визначається якість сприйняття мистецтва?

Тема 5. КУЛЬТУРА ВІЛЬНОГО ЧАСУ І ОСОБИСТІТЬ

План

1. Предмет, основні напрями досліджень та категорії соціології вільного часу.
2. Проблеми регулювання вільного часу.
3. Культурно-дозвілєві практики населення України.

Основна література

Михайлова Л. Социология культуры: учеб. пособие / Л. Михайлова. – М., 1999. – С. 201-212.

Победа Н. Социология культуры / Н. Победа. – Одеса: Астропринт, 1997. – С. 175-185.

Соціологія культури: навч. посібник // О. М. Семашко, В. М. Піча, О. І. Погорілий та ін./ за ред. О. М. Семашка, В. М. Пічі. – К.: Каравелла, Львів: Новий Світ-2000, 2002. – С. 212-239.

Додаткова література

Культурно-дозвілєві практики як предметна царина сучасної соціології // Культура-суспільство-особистість: навч. посібник / за ред. Л. Скокової. – К., 2006. – С. 275-313.

Мурзина А. Актуально ли изучать свободное время / А. Мурзина // Социологические исследования. – 1993. – №11. – С. 95-99.

Піча В. Вільний час: тенденції і проблеми розвитку / В. Піча. – К., 1992. – 106 с.

Ручка А. Ціннісні пріоритети та культурні практики вікових груп / А. Ручка, Л. Скокова // Субкультурна варіативність українського соціуму / за ред. Н. Костенко, А. Ручки. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2010. – С. 51-70.

Скляр С. Соціокультурні трансформації дозвіллевого простору молоді в умовах суспільних перетворень в Україні / С. Скляр // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Staptp/2010_45/files/ST45_32.pdf

Скокова Л. Поселенська диференціація культурно-дозвіллевих практик населення України / Л. Скокова // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.saske.sk/cas/2-2004//index.html>

Стеббинс Р. Свободное время: к оптимальному стилю досуга (взгляд из Канады) // Социологические исследования. – 2000. - №7. – С. 64-72.

Цимбалюк Н. Дозвілля в Україні. Теоретичні та емпіричні аспекти / Н. Цимбалюк. – К.: ДАКККМ, 2003. – 224 с.

Термінологічний словник

Вільний час – час, призначений для розвитку розумових і фізичних здібностей людини та задоволення її соціальних потреб.

Вільний час суспільства – це загальна кількість вільного часу індивідів та робочий час працівників галузей, де створюються умови для використання індивідом свого вільного часу.

Дозвілля – це час занять, впродовж яких люди займаються відновленням фізичних і психічних сил.

Культурно-дозвіллеві практики – усталені сукупності навичок соціальних взаємодій людей у сферах культури, дозвілля, рекреації, які констатують відповідні способи соціального існування, можливі в даному суспільстві.

Регулювання вільного часу – процес цілеспрямованого впливу на нього з метою розширення меж, створення умов для вдосконалення його структури і змісту відповідно до постійно зростаючих виробничо-технічних і соціальних вимог до людини.

Серйозне дозвілля – за Р. Стебінсом, різновид дозвілля, який характеризується наступними рисами:

- учасники відчують потребу продовжувати ці заняття;
- досягають певних успіхів у даній сфері;
- витрачають значний обсяг енергії і часу, концентруючись на даному занятті;
- отримують матеріальні та духовні винагороди;
- стають учасниками особливого соціального світу із своїми практиками та соціальними зв'язками.

Соціальний світ дозвілля – спільнота, учасники якої сконцентровані на певній дозвіллевій діяльності, поділяють спільні уявлення, практики.

Соціологія вільного часу – галузь соціології, яка вивчає життєдіяльність, відносини та орієнтації людей у сфері вільного часу.

Час більш піднесеної діяльності – це час занять, які найбільшою мірою сприяють розвитку істотних сил особистості, її вдосконаленню.

Контрольні запитання і завдання

1. Чим зумовлюється актуальність соціологічного дослідження вільного часу?
2. Яка структура вільного часу?
3. У чому полягає сутність і зміст вільного часу?
4. Які типи людей виокремлюються за способом проведення вільного часу?
5. Які фактори визначають рівень задоволеності особистістю своїм вільним часом?
6. У чому виявляється єдність робочого і вільного часу?
7. Чим відрізняється «час більш піднесеної діяльності» від «часу дозвілля»?
8. Дайте визначення поняттю «регулювання вільного часу». Яким чином регулювання вільного часу сприяє формуванню певного типу особистості?
9. Що означає поняття «культура вільного часу»? Які критерії використовуються для визначення культури вільного часу?
10. Проаналізуйте структуру культурно-дозвіллевих практик сучасної української молоді?

Тема 6. МІСЦЕ ТА РОЛЬ СОЦІОЛОГІЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ СОЦІОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ

План

1. Соціологія освіти як наука: об'єкт, предмет, функції.
2. Структура соціології освіти.
3. Соціологічні методи вивчення сфери освіти.
4. Основні етапи розвитку соціології освіти.

Основна література

- Гавриленко І. Соціологія освіти: навч. посіб. / І. Гавриленко, О. Скідін. – Запоріжжя: «ЕТТА-ПРЕСС» 1998. – 396 с.
- Гіденс Е. Соціологія / пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О. Іващенко / Е. Гіденс. – К.: Основи, 1999. – С. 469-505.
- Городняк І. Соціологія освіти: навч. посіб. / І. Городняк. – Львів: «Науковий Світ-2000», 2011. – 265 с.
- Лукашевич Н. Социология образования: конспект лекций / Н. Лукашевич, В. Солодков / под ред. Н. Лукашевича. – К.: МАУП, 1997. – 224 с.
- Нечаев В. Социология образования / В. Нечаев. – М.: изд-во МГУ, 1992. – 200 с.
- Смирнова Е. Социология образования / Е. Смирнова. – СПб.: Ннтерсоцис, 2006. – 192 с.

Додаткова література

- Димиденко Э. Перспективы образования в меняющемся мире / Э. Демиденко // Социологические исследования. – 2005. – №2. – С. 80-87.
- Мионов В. Век образования / В. Мионов. – М.: Педагогика, 1990. – 176 с.

Рубина Л. Может ли социология помочь в формировании социального заказа на образование? / Л. Рубина, С. Айрапетова // Социологические исследования. – 2000. – №5. – С. 81-89.

Смелзер Н. Социология: пер. с англ. / Н. Смелзер. – М.: Феникс, 1994. – 688 с.

Якуба О. Соціологія: навч. посіб. для студентів. – Харків: Константа, 1996. – 192 с.

Термінологічний словник

Культурний капітал – багатство у формі знань чи ідей, яке узаконює володіння статусом і владою.

Освіта – цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання знань, умінь або щодо їх вдосконалення.

Соціологія освіти – галузева соціологічна дисципліна, предметом якої є освіта як соціокультурний інститут, її взаємодія з іншими інститутами і суспільством загалом, соціокультурні процеси у сфері освіти, а також механізми, технологія, характер, спрямованість навчальної діяльності.

Контрольні запитання і завдання

1. Як змінювався предмет соціології освіти за час її історичної еволюції?
2. Назвіть та охарактеризуйте функції соціології освіти.
3. Назвіть та охарактеризуйте принципи соціології освіти.
4. Охарактеризуйте міждисциплінарні зв'язки соціології освіти з педагогікою та філософією.
5. В чому полягає суспільне призначення соціології освіти?
6. Які відмінності в тлумаченні проблем освіти характерні для теорії структурного функціоналізму, марксизму та конфлікту?
7. Чи погоджуєтеся ви з основними положеннями концепції «людського капіталу»? Аргументуйте свою точку зору.
8. Чи вирішує проблему освітньої нерівності теорія і практика «компенсуючої школи»?
9. Які концепції освіти розробляються в сучасній вітчизняній соціології.
10. Які якісні та кількісні методи застосовуються в процесі соціологічного дослідження проблем освіти.

Тема 7. СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ОСВІТИ

План

1. Класифікація системи соціальних відносин в освіті.
2. Особливості та критерії виокремлення соціальних груп у сфері освіти.
3. Соціально-рольові функції учасників навчального процесу.

Основна література

Гавриленко І. Соціологія освіти: навч. посіб. / І. Гавриленко, О. Свідін. – Запоріжжя: «ЕТТА-ПРЕСС» 1998. – 396 с.

Городняк І. Соціологія освіти: навч. посіб. / І. Городняк. – Львів: «Науковий Світ-2000», 2011. – 265 с.

Лукашевич Н. Соціологія образования: конспект лекцій / Н. Лукашевич, В. Солодков / под ред. Н. Лукашевича. – К.: МАУП, 1997. – 224 с.

Нечаев В. Соціологія образования / В. Нечаев. – М.: изд-во МГУ, 1992. – 200 с.

Смирнова Е. Соціологія образования / Е. Смирнова. – СПб.: Ннтерсоцис, 2006. – 192 с.

Додаткова література

Гіденс Е. Соціологія / пер. З англ.. В. Шовкун, А. Олійник; наук. Ред.. О. Іващенко / Е. Гіденс. – К.: Основи, 1999. – С. 469-505.

Железнякова С. Социокультурные ориентации учителей / С. Железнякова // Социологические исследования – 2001. - №4. – С. 99-102.

Термінологічний словник

Педагогічні відносини – різновид соціальних відносин, які розгортаються через взаємодію суб'єктів освітнього процесу з приводу навчання і виховання.

Соціальні взаємодії – форма соціальних зв'язків, що реалізуються в обміні діяльністю, інформацією, досвідом, здібностями, вміннями, навичками та у взаємному впливові людей, соціальних спільнот.

Соціальні відносини – відносини між окремими людьми, соціальними групами, які беруть неоднакову участь в економічному, політичному і духовному житті, мають різний соціальний статус, спосіб життя, джерела і рівні доходів, особистого споживання.

Соціогрупова структура педагогічного процесу – впорядкована сукупність взаємодіючих соціальних груп.

Суб'єкти педагогічних відносин – окремі індивіди, групи, організації, інститути.

Контрольні запитання і завдання

1. Дайте визначення поняттю «педагогічні відносини» та охарактеризуйте їхню специфіку.
2. Які соціальні групи взаємодіють в освітньому процесі?
3. Назвіть ознаки групової диференціації педагогічного складу.
4. Назвіть та охарактеризуйте соціальні групи, які виокремлюються в середовищі управлінських кадрів.
5. В чому полягає специфіка соціальної поведінки старшокласників?
6. Охарактеризуйте ціннісні доміанти школярів.
7. Які характерні риси студентства як соціально-демографічної групи?
8. Якими факторами визначається соціальний статус вчителів і викладачів вузів у сучасному українському суспільстві?
9. Проаналізуйте соціальні функції вчителя.
10. Дайте характеристику соціальним функціям методичних керівників.

Тема 8. ОСВІТА ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ

План

1. Місце освіти в системі соціальних інститутів.
2. Соціальні функції інституту освіти.
3. Соціокультурний простір сучасного вищого навчального закладу.

Основна література

Гавриленко І. Соціологія освіти: навч. посіб. / І. Гавриленко, О. Скідін. – Запоріжжя: «ЕТТА-ПРЕСС» 1998. – 396 с.

Городняк І. Соціологія освіти: навч. посіб. / І. Городняк. – Львів: «Науковий Світ-2000», 2011. – 265 с.

Лукашевич Н. Соціологія образования: конспект лекцій / Н. Лукашевич, В. Солодков / под ред. Н. Лукашевича. – К.: МАУП, 1997. – 224 с.

Нечаев В. Соціологія образования / В. Нечаев. – М.: изд-во МГУ, 1992. – 200 с.

Смирнова Е. Соціологія образования / Е. Смирнова. – СПб.: Ннтерсоцис, 2006. – 192 с.

Додаткова література

Бондаренко Л. Изменения в структуре и социальном статусе преподавателей высшей школы / Л. Бондаренко // Социологические исследования. – 2000. – №10. – С. 125-127.

Гаженко О. Соціальні очікування старшокласників та їх батьків від системи вищої освіти / О. Гаженко // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – №4.

Гіденс Е. Соціологія / пер. З англ.. В. Шовкун, А. Олійник; наук. Ред.. О. Іващенко / Е. Гіденс. – К.: Основи, 1999. – С. 469-505.

Грудзинский А. Университет как предпринимательская организация / А. Грудзинский // Социологические исследования. – 2003. - №4.

Державна національна програма „Освіта” („Україна ХХІ ст.”) // Освіта. – 1993. - №44-45-46.

Иванов А. Университет как региональная корпорация А. Иванов // ALMA-MATER. Вестник высшей школы. – 2003. - №11. – С. 3-9.

Освітні рівні та освітні траєкторії // Молодь України: від освіти до праці / [Оксамитна С., Виноградов О., Малиш Л., Марценюк Т.; за ред.. С. Оксамитної]. – К.: ВПЦ НаУКМА, 2010. – С. 7-27.

Пузанов Ж. Студент в начале и конце ХХ века. Опыт сравнительной характеристики / Ж. Пузанов, П. Борисенко // Социологические исследования. – 2001. – №7. – С. 133-135.

Сидоренко О. Державні і приватні вузи в освітньому просторі України: загальне і особливе // Вісник Харківського Національного університету ім. В. Н. Каразіна. – №511: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. – Харків, 2001. – С. 126-131.

Соціологія культури: навч. посібник // О. М. Семашко, В. М. Піча, О. І. Погорілий та ін./ за ред. О. М. Семашка, В. М. Пічі. – К.: Каравелла, Львів: Новий Світ-2000, 2002. – 334 с.

Термінологічний словник

Академічна свобода – надання певних прав викладачам, вченим та студентам (викладання предмету за власною навчальною програмою; вибрати теми і методики наукових досліджень).

Вища освіта – рівень знань, який отримують у вищих навчальних закладах на базі закінченої середньої освіти, необхідний спеціалістам вищої кваліфікації в різних галузях економіки, науки і культури.

Вищі навчальні заклади – навчальні заклади, які готують спеціалістів для різних галузей економіки, науки і культури на базі закінченої середньої освіти і ведуть науково-дослідну роботу теоретичного і прикладного характеру.

Децентралізація освіти – розширення самостійності вузів (зокрема створення власних навчальних планів, пошук джерел фінансування тощо).

Дистанційне навчання – комплекс освітніх послуг, які надаються населенню в країні та за її межами за допомогою спеціалізованого інформаційно-освітнього середовища на будь-якій відстані від навчального закладу.

Меритократія – форма суспільства, в якому успіх в освіті і соціальному статусі є результатом здібностей, індивідуальних зусиль.

Регіоналізація освіти – пріоритетність регіональних вузів у виборі навчальних закладів.

Студент – представник соціально-професійної групи, яка включає в себе осіб, що навчаються у вищих навчальних закладах; частина інтелігенції.

Контрольні запитання і завдання

1. Дайте визначення поняттю «соціальний інститут».
2. У чому полягає специфіка освіти як соціального інституту?
3. Охарактеризуйте функції інституту освіти.
4. Чи можна побудувати ієрархію соціальних функцій освіти за критерієм їх значимості для суспільства?
5. В чому полягає специфіка соціальних функцій освіти в сучасному українському суспільстві.
6. Як змінюються соціальні функції освіти у зв'язку з розбудовою української національної системи освіти.
7. Охарактеризуйте основні напрямки реформування вищої освіти в Україні.
8. Складіть «соціальний портрет» викладацького корпусу вищої школи України.
9. В чому полягає своєрідність соціалізації студентства в системі вищої школи.
10. Охарактеризуйте особливості студентської субкультури.

Тема 9. СОЦІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

План

1. Стан освіти в Україні.
2. Особливості інтеграції системи вищої освіти України до Болонського процесу: «плюси» та «мінуси».
3. Основні напрямки соціологічних досліджень проблем освіти в Україні.

Основна література

Гавриленко І. Соціологія освіти: навч. посіб. / І. Гавриленко, О. Скідін. – Запоріжжя: «ЕТТА-ПРЕСС» 1998. – 396 с.

Городняк І. Соціологія освіти: навч. посіб. / І. Городняк. – Львів: «Науковий Світ-2000», 2011. – 265 с.

Смирнова Е. Соціологія образования / Е. Смирнова. – СПб.: Ннтерсоцис, 2006. – 192 с.

Додаткова література

Волович В. Болонський процес і нова парадигма освіти в Україні // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. - №4. – С. 189-199.

Дичковський С. Дистанційна освіта: учора, сьогодні, завтра / С. Дичковський // Шлях освіти. – 2005. – №2. – С. 26-33.

Ильинский И. Образовательная революция / И. Ильинский. – М.: МГСА, 2002. – 592 с.

Константиновский Д. Школа вчера и сегодня (с точки зрения социологии) / Д. Константиновский, Ф. Хохлушкина // Педагогика. – 2000. – т.№1. – С. 32-39.

Корсак К. Стан і перспективи розвитку європейського простору вищої освіти / К. Корсак // Психологія і суспільство: Український науково-економічний та соціально-психологічний часопис. – 2004. – №1. – С. 62-70.

Слепкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: навч. посіб. / З. Слепкань. – К.: Вища школа, 2005. – 239 с.

Термінологічний словник

Аскрипція – просування соціальними сходами завдяки зовнішнім, незалежним від індивіда властивостям (соціальному становищу, фізичним даним).

Бакалавр – наукова ступінь, яка надається студенту після засвоєння ним програми базової освіти.

Бакалаврат – чотирьохрічна вища освіта.

Болонський процес – процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм і потрібних інституційних перетворень у вищих навчальних закладах Європи.

Комерціалізація освіти – розширення платної форми навчання.

Контрольні запитання і завдання

1. Яка модель системи освіти вважається нормативною в сучасному світі? Охарактеризуйте її особливості.

2. У чому полягає сутність концепції «націоналізації» школи, проголошеної в Україні у 90-х рр. ХХ ст.?

3. Які тенденції, на думку експертів, є характерними для сучасної вітчизняної системи освіти?

4. Здійсніть порівняльний аналіз основних тенденцій еволюції сучасної вітчизняної та зарубіжної систем освіти.

5. Проаналізуйте проблеми, які є характерні для сучасної системи освіти України.

6. Вкажіть можливі шляхи усунення негативних явищ у сфері освіти.

7. Дайте визначення поняттю «Болонський процес». Яка мета інтеграції України у європейський освітній простір?
8. Назвіть основні напрями інтеграції освітньої системи України у світовий освітній простір.
9. Яку роль відіграє самоосвіта в сучасному інформаційному суспільстві?
10. Назвіть «переважно жіночі», «змішані» та «переважно чоловічі» галузі в сучасній вітчизняній системі освіти.

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Індивідуальна робота виступає як засіб індивідуалізації програмного курсу. Індивідуальне завдання - це форма організації навчального процесу, яка має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Індивідуальна робота студентів передбачає найрізноманітніші форми відповідно до інтелектуальних здібностей та вподобань слухачів. Типовою формою індивідуальної роботи студентів є підготовка доповіді чи реферату.

Реферат є самостійним науковим дослідженням студента, що засвідчує його вміння працювати з джерелами, науковою літературою, робити висновки й узагальнення, використовувати сучасні методи наукових досліджень.

Реферат повинен мати чітку структуру. Початок реферату – план, що складається з розділів і підрозділів, які відповідають заголовкам і підзаголовкам у тексті. За змістом (планом) йде вступ: постановка мети, завдань, визначення меж дослідження теми. Основна частина розкриває тему реферату. Наприкінці оформляються висновки, показуються напрями подальшого розвитку теми. Завершується реферат списком використаних джерел (оформленим за встановленим порядком).

Під час роботи над рефератом передбачається консультування викладача: обговорення напряму наукового пошуку, узгодження плану тощо. Реферат, прорецензований викладачем, виноситься до захисту і обговорення в аудиторії.

Обсяг реферату – 10-12 сторінок.

Тема реферату вибирається (за бажанням) із пропонованої тематики. За узгодженням з викладачем можливе самостійне формулювання теми.

Теми доповідей і рефератів

1. Еволюція уявлень про культуру: від античності до новітніх часів.
2. Раціональні та моральні доміанти культурно-історичних епох.
3. Сутність соціокультурного підходу до соціальної дійсності.
4. Функції культури в суспільстві.
5. Культура і цивілізація в епоху постмодерністських перетворень.
6. Масова культура в сучасному соціальному житті.
7. Природа символічної культури та її регулятивні функції.
8. Контркультури в сучасному соціумі.
9. Субкультурні репрезентації в молодіжному середовищі.
10. Національна культура: поняття, символи, канон.
11. Культурний процес: поняття, види, функції.
12. Механізми культурної дифузії.
13. Культурна ідентифікація в сучасному соціумі.
14. Особливості культурної глобалізації.
15. Джерела, чинники та наслідки сучасних культурних змін.

16. Категоріальна система соціології художньої культури.
17. Відносини митця і публіки в сучасній Україні.
18. Соціально-культурні характеристики публіки.
19. Критика як соціохудожній об'єкт.
20. Роль художнього виробництва в розвитку потреб.
21. Культурно-дозвілєві практики як предмет дослідження сучасної соціології.
22. Гендерні відмінності культурно-дозвілєвих практик.
23. Вікові відмінності культурно-дозвілєвих практик.
24. Вільний час і всебічний розвиток особистості.
25. Регулювання вільного часу.
26. Специфіка соціологічного підходу до вивчення проблем освіти.
27. Міждисциплінарні зв'язки соціології освіти.
28. Тенденції та проблеми модернізації сучасної вітчизняної освіти.
29. Сучасні соціологічні концепції навчання та виховання.
30. Значення соціології освіти для вдосконалення навчання і виховання
31. Соціокультурні орієнтації вчителів.
32. Студенти як соціально-демографічна група.
33. Освіта і соціальна мобільність.
34. Освіта як фактор соціальної диференціації в сучасному суспільстві.
35. Соціогрупова структура освітнього процесу.
36. Нова парадигма освіти та її соціокультурні детермінанти.
37. Проблеми реформування освіти в умовах трансформації українського суспільства.
38. Освіта як передумова виходу молоді на ринок праці.
39. Місце освіти в процесі соціалізації особистості.
40. Мотивація та стимулювання праці в сучасній українській школі.
41. Болонська декларація та основні напрями інтеграції освітньої системи України у світовий освітній простір.
42. Гендерні відмінності вибору галузей освіти та категорій зайнятості.
43. Реформа вищої освіти України за оцінками студентів та викладачів.
44. Криза освіти і шляхи її подолання.
45. Самоосвіта в інформаційному суспільстві.

Студентам, які проявили підвищений інтерес до вивчення курсу «Соціологія культури і освіти», пропонуються наступні форми індивідуальної роботи.

1. Підготуйте таблицю: «Визначення поняття культури в системі соціальних наук».

2. Підготуйте доповідь на тему «Ціннісні орієнтації української молоді» на основі статті Ручки А., Скокової Л. Ціннісні пріоритети та культурні практики вікових груп / А. Ручка, Л. Скокова // Субкультурна варіативність українського соціуму / за ред. Н. Костенко, А. Ручки. –К.: Ін-т соціології НАН України, 2010. – С. 51-70.

3. Підготуйте реферативний огляд статті: Іонин Л. Культура и социальная структура / Л. Ионин // Социологические исследования. 1996. – № 2 – С. 3-12; №3. – С. 31-42.

4. Напишіть есе на тему: «Чи легко бути молодим?»

5. Напишіть статтю: «Інтелігент. Хто він?»

6. Складіть кросворд на тему: «Історія розвитку соціології освіти» (не менше 20 слів).

7. Напишіть есе на тему: «Освіта як фактор соціальної диференціації в сучасному суспільстві».

8. Підберіть з публікацій у періодичних виданнях факти, які характеризують стан освіти в Україні.

9. Напишіть есе на тему: «Ідеальний вищий навчальний заклад ХХІ ст.».

10. Розробіть план стандартизованого інтерв'ю з батьками студентів щодо проблем реформування системи вищої освіти в Україні.

Самостійна робота передбачає пошук і опрацювання студентом додаткової інформації для обговорення теоретичних питань, що виносяться на семінарське заняття та підготовку до модульних контрольних робіт, а також до підсумкового іспиту.

Самостійна робота студентів включає в себе наступні форми:

- Ведення термінологічного словника (не менше 70 слів);

- Реферативний огляд статті (на вибір студента):

а) Тимченко Н. Культура в современном социогуманитарном знании / Н. Тимченко // Социологические исследования. – 1998. - №8. – С. 109-112.

б) Димиденко Э. Перспективы образования в меняющемся мире / Э. Демиденко // Социологические исследования. – 2005. – №2. – С. 80-87.

- Самостійне опрацювання наступних запитань:

1. Культура і міфологія.

2. Культура і релігія.

3. Культура та ідеологія.

4. Культура і політика.

5. Культура й економіка.

6. Культура і техніка.

7. Поняття, мета і цикли управління та регулювання культурних процесів.

8. Нова модель управління та регулювання культурних процесів.

9. Проблеми культурної політики в Україні.

10. Діяльність міжнародних організацій в культурній сфері.

11. Основи управління освітніми організаціями.

12. Управління конфліктами в освітніх організаціях.

13. Освіта та адаптація людини.

14. Кар'єра як спосіб самореалізації та розвитку людини.

15. Освіта в системі чинників досягнення успіху.

5. ТЕСТИ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Культура – це:

а) система цінностей, життєвих уявлень, зразків поведінки, норм, сукупність способів та засобів людської життєдіяльності, об'єктивованих в предметних, матеріальних носіях та успадкованих наступними поколіннями;

б) сукупність символічних стереотипних колективних дій, що втілюють в собі ті чи інші соціальні ідеї, уявлення, норми і цінності і викликають певні колективні почуття.

в) система символів, переконань, цінностей, норм зразків поведінки, які відрізняють ту чи іншу соціальну групу від культури більшості суспільства;

г) схвалені суспільством масові взірці дій, які рекомендується виконувати.

2. Регулятивна функція культури зводиться до:

а) формування в межах культурної системи світогляду;

б) збереження відносної цілісності суспільства;

в) передачі соціальної спадщини за допомогою мови;

г) формування особистості.

3. У філософський, а згодом – науковий вжиток термін «культура» запровадив:

а) Й. Нідерман;

б) С. Пефедрорф;

в) І. Аделунг;

г) Й. Гердер

4. Наука, яка розглядає будову і функції культури у зв'язку з соціальними структурами та інститутами відповідно до конкретно-історичних ситуацій, – це:

а) культурна антропология;

б) філософія культури;

в) культурологія;

г) соціологія культури.

5. Автором першої антиеволюціоністської моделі культурного розвитку, відображеної у книзі «Росія і Європа», був:

а) О. Шпенглер;

б) М. Данилевський;

в) П. Сорокін;

г) Ф. Тьонніс.

6. З якою працею пов'язують «антропологічну революцію» у філософії історії та культури?

а) «Ідеї до філософії людства» Й. Гердера;

б) «Феноменологія духу» Г. Гегеля;

в) «Культура і етика» А. Швейцера;

г) «Занепад Європи» О. Шпенглера.

7. На думку О. Шпенглера, завершальним етапом розвитку культури виступає:

а) релігія;

- б) поява мас-медіа;
- в) цивілізація;
- г) раціональна наука.

8. Вкажіть дійсні найменування груп визначень культури, що складають класифікацію А. Кребера та К. Клахона:

- а) описові, соціологічні, історичні, нормативні, психологічні, системні;
- б) описові, історичні, нормативні, психологічні, генетичні, структурні;
- в) описові, соціологічні, історичні, нормативні, системні, аксіологічні;
- г) описові, історичні, нормативні, системні, етнічні, аксіологічні.

9. Представники культурно-аналітичного підходу розглядають суспільство, як –

- а) процес об'єднання навколо домінуючої культури;
- б) продукт людських дій – культурний продукт;
- в) вмістилище основоположних цінностей;
- г) постійне відтворення цивілізованого рівня життя.

10. До найбільш поширених виявів конфліктів, пов'язаних із розвитком культури, Н. Смелзер не відносив:

- а) аномію;
- б) роздробленість культури;
- в) культурне запізнення;
- г) панування чужої культури.

11. Етико-нормативна орієнтація у соціологічному дослідженні культури була характерною для:

- а) німецької соціологічної школи;
- б) французької соціологічної школи;
- в) Колумбійської соціологічної школи;
- в) Чиказької соціологічної школи.

12. На думку Л. Юніна, в межах соціології культури можна виокремити два основні методологічні підходи, навколо яких ґрунтуються дослідники. Це:

- а) аналітико-синтетичний і об'єктивістський;
- б) об'єктивістський і культурно-аналітичний;
- в) культурно-аналітичний і аналітико-синтетичний;
- г) об'єктивістський і суб'єктивістський.

13. Сукупність матеріальних і духовних цінностей, накопичених людством – це

- а) право;
- б) культура;
- в) мораль;
- г) цивілізація.

14. До найактуальніших завдань соціології культури відносять:

- а) планування та прогнозування розвитку культури, її соціальних інститутів і закладів;
- б) пошук і аналіз соціальних протиріч, які визначають сутність суспільних явищ та процесів;

в) дослідження особливостей функціонування соціокультурного інституту у сфері виробництва і споживання культури;

г) вивчення потреб та інтересів різних соціальних груп у сфері культури.

15. В чому полягає зміст комунікативної функції культури:

а) у формуванні в межах культурної системи світогляду;

б) у збереженні відносної цілісності суспільства;

в) у передачі соціальної спадщини за допомогою мови;

г) у формуванні особистості?

16. Систематична порівняльна наука про культури різних суспільств і різних епох, заснована на аналізі емпіричного матеріалу – це:

а) культурна антропологія;

б) філософія культури;

в) культурологія;

г) соціологія культури.

17. До якої групи визначень за класифікацією А. Кребера та К. Клакхона, відноситься наступне визначення: „Культура – це матеріальні і соціальні цінності будь-якої групи людей (інститути, звичаї, установки, поведінкові реакції), незалежно від того дикуни вони чи цивілізовані люди”:

а) описові;

б) історичні;

в) нормативні;

г) структурні?

18. Що не відноситься до елементів культури:

а) мова як знакова система;

б) цінності та норми;

в) система догматів;

г) зразки поведінки (звичаї, обряди, традиції)?

19. Хто з вчених у 1949 р. запропонував вивчати структуру культури беручи за основу культурний елемент:

а) Е. Гобель;

б) Н. Смелзер;

в) П. Сорокін;

г) Д. Мердок?

20. Визначте, яке із наведених нижче суджень відповідає принципу «віднесення до цінності», сформульоване М. Вебером:

а) викладач історії повинен відкрито висловлювати свої політичні цінності;

б) віднесення до цінності припускає тільки філософське тлумачення наукового інтересу, який керує вибором і опрацюванням об'єкта наукового інтересу;

в) цінності – це вираження загальних установок свого часу, оскільки у кожного часу є свої абсолютні;

г) «віднесення до цінності» – це особистий інтерес того чи іншого дослідника.

21. Чесність, безкорисливість, доброзичливість – це:

а) смисложиттєві цінності;

б) демократичні цінності;

в) вітальні цінності;

г) цінності міжособистісного спілкування.

22. Норми – це:

- а) регулятори, що формуються на особистісному рівні;
- б) правила і стандарти поведінки;
- в) сукупність знаків і символів;
- г) визнані суспільством цілі.

23. Сукупність символічних, стереотипних колективних дій, що втілюють в собі ті чи інші соціальні ідеї, уявлення, норми і викликають певні колективні почуття – це:

- а) традиції;
- б) звичаї;
- в) обряди;
- г) вірування.

24. Хто із перерахованих нижче вчених виокремив більше 60 культурних універсалій:

- а) К. Клакхон;
- б) К. Уіслер;
- в) Д. Мердок;
- г) Р. Бенедикт.

25. Сукупність норм, правил і моделей поведінки людей, які складають відносно замкнуту сферу в складі цілого – це:

- а) галузь культури;
- б) тип культури;
- в) форма культури;
- г) вид культури.

26. Повсякденна і спеціалізована культура – це:

- а) галузь культури;
- б) тип культури;
- в) форма культури;
- г) вид культури.

27. Формацийна типологія культури включає в себе:

- а) культуру мисливців, збирачів, землеробів, скотарів, індустріальну культуру;
- б) культури первісного і рабовласницького суспільства, культуру епохи феодалізму, буржуазну і соціалістичну культури;
- в) культуру традиційного, індустріального і постіндустріального суспільства;
- г) релігійну і світську культури.

28. Соціодинаміка етнонаціональної культури не передбачає наступного?

- а) автономії етносу;
- б) переходу від одномірності до багатомірності;
- в) знищення культурного розшарування;
- г) переходу від примітивних до цивілізаційних культурних форм.

29. Переважаючою в соціології є позиція згідно з якою, українська культура – це?

- а) культура українського етносу з додатком культур національних етноменшин України;

- б) культура, що представлена українською нацією;
- в) сукупність звичаїв та традицій, властивих тільки етнічним українцям;
- г) культура, зразки якої представлені в українських музеях.

30. Культура, створена конкретним суспільством, яка передається з покоління в покоління – це:

- а) субкультура;
- б) контркультура;
- в) суперкультура;
- г) загальнолюдська культура.

31. Культура за своїми формами може бути:

- а) високою, низькою, масовою;
- б) високою, народною, немасовою;
- в) елітарною, народною, масовою;
- г) елітарною, низькою, народною.

32. Девіантна культура – це:

- а) сукупності переконань, цінностей, норм, зразків поведінки, характерних для певної соціальної спільноти;
- б) культура конкретного індивіда;
- в) різновид субкультури, що притаманний групам з соціально відхиленою поведінкою;
- г) сукупність культурних зразків, які вказують на стандарти правильної поведінки, дозволяють або забороняють певні дії.

33. Судження про інші культури з позицій вищості своєї власної культури трактується як:

- а) культурний релятивізм;
- б) етноцентризм;
- в) культурна дифузія;
- г) „культурна революція”.

34. До агентів культури не відносяться:

- а) етноси;
- б) представники наукової, технічної і гуманітарної інтелігенції;
- в) письменники, музиканти;
- г) міністерство культури і освіти.

35. Неподільна одиниця зразка поведінки, матеріального продукту чи мислення – це:

- а) культурний комплекс;
- б) культурний елемент;
- в) культурне явище;
- г) артефакт.

36. Згідно з типологією, розробленою вченим-енциклопедистом П. Флоренським, можна виокремити такі типи культури:

- а) допервісну, первісну, військову, релігійну;
- б) релігійну і світську;
- в) традиційну і ренесансну;
- г) народну, національну, етнічну.

37. Символічна культура включає в себе:

- а) традиції;
- б) мову;
- в) звичаї;
- г) обряди.

38. Реформа, трансформація та революція виступають фундаментом

- а) фазового типу культурної динаміки;
- б) циклічного типу культурної динаміки;
- в) інверсійного типу культурної динаміки;
- г) синергетичного типу культурної динаміки.

39. Що не є джерелом культурної динаміки:

- а) інновація;
- б) наслідування;
- в) дифузія;
- г) артефакт?

40. Поширення культурних рис від однієї культури на іншу шляхом добровільного запозичення чи примусу називається:

- а) інновацією;
- б) наслідуванням;
- в) дифузією;
- г) синтезом.

41. Вкажіть напрями культурної дифузії:

- а) індивідуальний і груповий;
- б) стихійний і цілеспрямований;
- в) вертикальний і горизонтальний;
- г) усвідомлений і неусвідомлений.

42. Процес опанування культури певною спільнотою чи суспільством трактується як:

- а) акультурація;
- б) асиміліція;
- в) інкультурація;
- г) декультурація.

43. Термін «інкультурація» до наукового обігу ввів:

- а) М. Херсковицький;
- б) У. Огборн;
- в) К. Клакхон;
- г) М. Мід.

44. Докорінна якісна зміна, різкий стрибкоподібний перехід від одного якісного стану до іншого – це:

- а) реформа;
- б) революція;
- в) модернізація;
- г) трансформація.

45. Термін «культурний лаг» до наукового обігу ввів:

- а) Б. Малиновський;

- б) М. Херсковицький;
- в) У. Огборн;
- г) М. Мід.

46. Привнесення окремих слів і граматичних форм із однієї культури в іншу трактується як:

- а) культурна інтерференція;
- б) культурна трансмісія;
- в) культурна експансія;
- г) культурна акумуляція.

47. Термін «динаміка культури» ввійшов у науковий обіг після виходу у світ книги

- а) П. Сорокін «Соціальна і культурна динаміка»;
- б) А. Моль «Соціодинаміка культури»;
- в) Г. Зіммель «Філософія культури»;
- г) М. Мід «Культура і світ дитинства».

48. Який із нижче наведених вчених не належав до циклічної парадигми вивчення культури:

- а) П. Сорокін;
- б) Е. Тайлор;
- в) А. Тойнбі;
- г) М. Данилевський?

49. На думку П. Сорокіна, цінності добробуту, комфорту, популярності, прагнення до влади і слави є характерні для:

- а) релігійної суперсистеми;
- б) чуттєвої суперсистеми;
- в) інтегральної суперсистеми;
- г) немає правильної відповіді.

50. На думку якого вченого, найважливішим фактором соціокультурної динаміки є занепад домінантної культурної суперсистеми?

- а) О. Шпенглера;
- б) А. Тойнбі;
- в) М. Вебера;
- г) П. Сорокіна.

51. Накопичені суспільством художні цінності – це:

- а) художня культура;
- б) мистецтво;
- в) художня потреба;
- г) художнє споживання?

52. Структура художньої культури не включає в себе такий компонент як:

- а) діяльність суб'єкта, спрямовану на створення, збереження, поширення та споживання цінностей;
- б) твори мистецтва як носії цінностей;
- в) соціокультурні інститути;
- г) художні потреби особистості.

53. На думку В. Селіванова, відношення «дійсність-митець-твір» характеризує:

- а) художню культуру;
- б) художнє життя суспільства;
- в) естетичну соціалізацію;
- г) мистецтво;

54. Які функції в суспільстві виконує митець:

- а) культуротворчу;
- б) культурно-виховну;
- в) ідеологічну;
- г) інтегруючу.

55. Усталена спільність, в якій виражається соціальна форма освоєння мистецтва народом – це:

- а) критика;
- б) публіка;
- в) художня інтелігенція;
- г) творча спілка.

56. Яка функція є не характерною для сучасної публіки:

- а) опосередковує зв'язок митця із суспільством;
- б) вирішує долю твору;
- в) художньо-раціонального самопізнання;
- г) визначає потреби суспільства в мистецтві і творчості.

57. Структуризація сучасної публіки передбачає розмежування її на:

- а) елітарну і масову;
- б) професійну і аматорську;
- в) традиційну і авангардну;
- г) постмодерніської культури, молодіжної контркультури та субкультури.

58. Які зміни не є характерними для художнього життя українського суспільства?

- а) зростання інтересу населення до українського мистецтва;
- б) американізація молодіжної частини публіки мистецтва;
- в) активна участь «нових українців» у художньому житті;
- г) збільшення аудиторії театру, кіно, концертних залів?

59. Які чинники визначають якість художньої культури:

- а) якість продукції;
- б) якість сприйняття художніх цінностей людьми;
- в) якість культурного обслуговування;
- г) усі відповіді правильні.

60. Кому належить наступна фраза: «Театр розпочинається з вішалки»:

- а) В. Шекспіру;
- б) Л. Курбасу;
- в) К. Станіславському;
- г) М. Заньковецькій?

61. Соціологія вільного часу – це галузь соціології, яка вивчає:

- а) соціокультурну діяльність людини;

- б) виробничу діяльність людини;
- в) громадську діяльність людини
- г) фізіологічні потреби людини?

62. Хто є автором роботи «Теорія бездіяльного класу»:

- а) Ж. Фрідман;
- б) Ж. Дюмазідьє;
- в) М. Каплан;
- г) Т. Веблен?

63. Дослідження вільного часу в колишньому СРСР започаткував:

- а) М. Захарченко;
- б) М. Андрєєв;
- в) Г. Пруденський
- г) С. Струмилін.

64. Час більш піднесеної діяльності – це:

- а) час занять, які найбільшою мірою сприяють вдосконаленню особистості;
- б) час, призначений для розвитку розумових і фізичних здібностей людини та задоволення її соціальних потреб;
- в) час занять, впродовж яких людина займаються відновленням фізичних і психічних сил;
- г) пасивний відпочинок.

65. Загальна кількість вільного часу індивідів та робочий час працівників галузей, де створюються умови для використання індивідом свого вільного часу – це:

- а) вільний час соціальної групи;
- б) вільний час трудового колективу;
- в) вільний час суспільства;
- г) особистий вільний час?

66. Час занять, впродовж якого люди займаються відновленням фізичних, розумових та психічних сил, затрачених у сфері праці – це:

- а) робочий час;
- б) час дозвілля;
- в) особистий час;
- г) час більш піднесеної діяльності.

67. Які три типи осіб визначають за рівнем культури використання вільного часу:

- а) конструктивний, раціонально-споживацький, деструктивний;
- б) низький, байдужий, піднесений;
- в) серйозний, індиферентний, несерйозний;
- г) діяльний, дозвілєвий, недіяльний.

68. Процес цілеспрямованого впливу на час з метою створення умов для вдосконалення його структури називають:

- а) регулюванням вільного часу;
- б) раціональним використанням часу;
- в) плануванням вільного часу;
- г) структуризацією часу.

69. До особливостей національної культурно-дозвілєвої діяльності не відносять таку характеристику, як:

- а) просвітницьку спрямованість;
- б) морально-етичну спрямованість;
- в) функціональну різноманітність;
- г) орієнтацію на глобальну культуру?

70. Читання художньої літератури, відвідування кінотеатрів, художніх виставок, перегляд телепередач характеризує такий вид дозвілєвої діяльності, як:

- а) „хобі”;
- б) художньо-естетичне вдосконалення;
- в) фізичне вдосконалення індивіда;
- г) позасімейне спілкування.

71. Соціологія освіти – це:

- а) спеціальна соціологічна теорія, яка розглядає науку як соціальний інститут, своєрідну сферу діяльності;
- б) галузь соціологічного знання, яка вивчає закономірності розвитку та функціонування освіти як соціального інституту та його взаємодії з суспільством;
- в) самостійна галузь науки, що вивчає соціокультурну сферу як систему і функціональну цілісність
- г) цілеспрямований процес отримання і впровадження знань, результат спеціалізованої діяльності, яка має матеріальне та методичне забезпечення.

72. Об’єктом соціології освіти є:

- а) методи навчання;
- б) сфера освіти в цілому;
- в) форми освіти;
- г) виховний процес.

73. Предметом соціології освіти є:

- а) освіта як соціальний інститут;
- б) якість педагогічної праці;
- в) зміст виховання;
- г) соціальні взаємовідносини у сфері освіти.

74. Освіта виступає в суспільстві:

- а) соціальним інститутом;
- б) соціальним законом;
- в) соціальним явищем;
- г) соціальним процесом.

75. До якого соціального процесу в більшій мірі включається процес освіти:

- а) урбанізації;
- б) культуризації;
- в) соціалізації;
- г) інкультурації?

76. Яка з перелічених функцій не властива соціології освіти:

- а) прогностична;
- б) ідеологічна;

- в) культурна;
- г) трансформаційна?

77. Формування ціннісних установок щодо розвитку освіти є характерним для:

- а) гуманістичної функції соціології освіти;
- б) прогностичної функції соціології освіти;
- в) світоглядної функції соціології освіти;
- г) трансформаційної функції соціології освіти.

78. Прикладна функція соціології освіти забезпечує:

- а) визначення соціальних механізмів забезпечення ефективного функціонування освітніх установ;
- б) розробку засобів дослідження соціальних процесів в освіті;
- в) виявлення тенденцій, формування закономірностей розвитку освіти як соціального інституту;
- г) формування соціологічних поглядів і ідей щодо освіти і вивчення того, як ці ідеї влітаються в складну соціальну систему.

79. Хто є автором роботи „Школа і суспільство”:

- а) М. Вебер;
- б) Д. Дьюї;
- в) Л. Уорд;
- г) Е. Гіденс?

80. В роботі якого вченого розуміння школи, впливає з концепції „дозвільних класів”:

- а) Д. Дьюї;
- б) Т. Парсонса;
- в) Т. Веблена.
- г) П. Бурдьє?

81. Хто є автором роботи „Бар’єр і рівність. Соціологічні етюди про сучасну французьку буржуазію”:

- а) Т. Парсонс;
- б) У. Гордон;
- в) Е. Бодло
- г) Д. Дьюї?

82. Соціологію освіти цікавить:

- а) як завдяки освіті людина включається в ті чи інші соціальні групи, займає певні позиції в соціальній структурі суспільства;
- б) освіта як культурно-історичне явище, засіб збереження, передачі і накопичень духовної культури людини;
- в) залежність ефективності освіти від стану і розвитку психіки учня;
- д) освіта як процес і результат опанування учнями системи наукових знань і пізнавальних вмінь і навичок.

83. До якого рівня соціологічних теорій відносять соціологію освіти:

- а) загальносоціологічних теорій;
- б) теорій середнього рівня (соціальних інститутів та організацій);
- в) теорій середнього рівня (соціальних спільнот);

г) теорій середнього рівня (спеціальних соціальних процесів та явищ)?

84. З ім'ям якого вченого не пов'язують виникнення соціології освіти як науки:

- а) Дж. Дьюї;
- б) Г. Гарфінкеля;
- в) Е. Дюркгейма;
- г) М. Вебера?

85. На думку якого вченого первинним в житті суспільства і соціальних інститутів є поняття соціального факту, а виховання і освіта можуть бути дослідженими як соціальні факти:

- а) М. Вебера;
- б) Е. Дюркгейма;
- в) Л. Уорда;
- г) К. Маннгейма?

86. Структура пізнавально-концептуального змісту соціології освіти на думку В. Нечаєва не включає:

- а) проекти і моделі соціокультурної діяльності;
- б) основні категорії: культура, освіта, виховання, соціалізація, навчання, особистість;
- в) напрям дослідження і концептуалізації;
- г) проблемно-тематичний зміст: культурогенез особистості в освіті; динаміка сфери освіти; соціальна структура сфери освіти; регуляція і управління освітою.

87. До структури технологічної послідовності пізнавальної діяльності соціології освіти, на думку В. Нечаєва, не входить:

- а) методи і технології;
- б) фактичний матеріал;
- в) проекти і моделі соціокультурної діяльності;
- г) проблемно-тематичний зміст: культурогенез особистості в освіті; динаміка сфери освіти; соціальна структура сфери освіти; регуляція і управління освітою.

88. О. Конт вважав, що система освіти виступає:

- а) соціальним інститутом, який займається підвищенням інтелектуального рівня суспільства;
- б) культурним феноменом, що забезпечує трансляцію знань, вмінь і навичок;
- в) важливим механізмом поширення знань, передачі їх від покоління до покоління;
- г) соціальним інститутом, який сприяв би виникненню здорової конкуренції на ринку праці.

89. На думку Л. Уорда, освіта – це:

- а) соціальний інститут, який сприяє виникненню здорової конкуренції на ринку праці;
- б) соціальний інститут, спрямований на досягнення соціальної рівності;
- в) культурне надбання;
- г) соціальний простір, де засвоюються ціннісні орієнтації суспільства.

90. Дж. Дьюї бачив завдання освіти в тому, щоб:

- а) пізнавати світ крізь призму філософського світогляду;

- б) навчити індивіда наукових методів пізнання і перетворення світу;
- в) соціалізувати особистість та надати їй знання, адекватні її потребам;
- г) формувати здатність людини до проживання серед собі подібних.

91. На думку М. Вебера, знання та освіта індивіду необхідні для того, щоб:

- а) оволодіти технікою життя, розвинути мислення і зрозуміти кінцевий зміст своєї діяльності;
- б) досягти успіху, опираючись на вже відомі істини, та використовувати знання відповідно до інтересів і потреб суспільства;
- в) соціалізуватись та мати змогу виконувати свою роль в ієрархії суспільних відносин;
- г) культурно легітимізувати свій соціальний статус.

92. За характером прояву контактності соціальні відносини в сфері освіти поділяються на:

- а) інтегруючі і дезінтегруючі;
- б) опосередковані і безпосередні;
- в) горизонтальні і вертикальні;
- г) взаємоактивні і односторонньоактивні.

93. По мірі контактності соціальні відносини в сфері освіти поділяють на:

- а) інтегруючі і дезінтегруючі;
- б) опосередковані і безпосередні;
- в) горизонтальні і вертикальні;
- г) взаємоактивними і односторонньоактивними.

94. За формою соціальні відносини в сфері освіти поділяються на:

- а) інтегруючі і дезінтегруючі;
- б) опосередковані і безпосередні;
- в) горизонтальні і вертикальні;
- г) взаємоактивними і односторонньоактивними.

95. Однією з соціально-рольових функцій методичного робітника є:

- а) створення смислового поля між свідомістю учня і предметом його пізнання;
- б) передача учню знань, вмінь і навичок;
- в) сприяння розвитку експериментальних класів і шкіл;
- г) самоусвідомлення суспільної значущості знання і досвіду попередніх поколінь.

96. Однією з соціально-рольових функцій учня є:

- а) створення смислового поля між свідомістю учня і предметом його пізнання;
- б) передача знань, вмінь і навичок учню;
- в) сприяння розвитку експериментальних класів і шкіл;
- г) самоусвідомлення суспільної значущості знання і досвіду попередніх поколінь.

97. Вихователь, вчитель, майстер виробничого навчання, викладач та інструктор представляють такий соціальний прошарок системи освіти, як:

- а) управлінські кадри;
- б) наукові кадри;
- в) педагогічний склад.
- г) методичних працівників.

98. Основними ознаками групової диференціації педагогічного складу є:

- а) спеціалізація;
- б) визначальний стиль керівництва;
- в) досвід керівної роботи;
- г) приналежність до тої чи іншої підсистеми освіти.

99. Яка з перелічених соціально-рольових функцій не властива представникам управлінського персоналу:

- а) систематизації наукового аналізу освітянського досвіду;
- б) організації виконання завдань вищих органів управління освітою;
- в) розробки і реалізації особистої політики впливу освіти на розвиток регіону.
- г) вивчення потреб населення у створенні різних видів шкіл.

100. Систематизація і науковий аналіз освітянського досвіду, розробка найбільш раціональних моделей навчання, сприяння впровадженню експериментальних класів і шкіл, допомога вчителям і керівникам в галузі освіти в їх систематичній теоретичній і методологічній самоосвіті є соціальними функціями:

- а) вчених академічних інститутів;
- б) методичних працівників;
- в) управлінських кадрів;
- г) викладачів вищих навчальних закладів.

101. Освіта зумовлює місце особистості в такій підструктурі суспільства, як:

- а) соціально-демографічній;
- б) соціально-професійній;
- в) соціально-територіальній;
- г) соціально-етнічній.

102. Хто є автором наступної фрази: «Якщо не буде світової війни, то у соціально-економічному розвитку отримає перемогу та країна, у якої краща система освіти»:

- а) М. Трой;
- б) Ф. Кумбс;
- в) Р. Будон;
- г) Д. Дьюї?

103. Функція соціального інституту освіти, яка полягає в розробці методів соціалізації, пошуку ефективних засобів підготовки молоді, що вчиться до функціонування в різних підсистемах суспільства, – це:

- а) селективна;
- б) соціального регулювання і контролю;
- в) інструментальна;
- г) комунікативна.

104. Культурно-репродуктивна функція інституту освіти виявляється в тому, що:

- а) освіта репродукує різні сторони соціального життя;
- б) у ході навчально-виховного процесу створюється можливість зберегти і примножити культурні надбання суспільства;

- в) зумовлює зміну становища людини в суспільстві;
- г) розробляє методи соціалізації.

105. Диференціація учнів за здібностями, предметними і професійними нахилами відображає зміст:

- а) селективної функції інституту освіти;
- б) комунікативної функції інституту освіти;
- в) інструментальної функції інституту освіти;
- г) репродуктивної функції інституту освіти.

106. До допрофесійних підсистем соціального інституту освіти відносять:

- а) післядипломну освіту;
- б) позашкільну освіту і виховання;
- в) професійно-технічну освіту;
- г) вищу освіту.

107. Яка з перелічених функцій не властива соціальному інституту освіти:

- а) селективна;
- б) інструментальна;
- в) освітньої релаксації молоді;
- г) комунікативна?

108. Професійно-технічна освіта забезпечує професійну підготовку в межах освітньо-кваліфікаційного рівня:

- а) бакалавр;
- б) спеціаліст;
- в) кваліфікований робітник;
- г) магістр.

109. До професійних підсистем соціального інституту освіти відносять:

- а) загальну середню освіту;
- б) позашкільну освіту і виховання;
- в) дошкільну освіту і виховання;
- г) професійно-технічну освіту.

110. Яка з перерахованих нижче ознак не є характерною для студентства як соціальної групи:

- а) єдина система ціннісних орієнтацій;
- б) подвійна соціалізація;
- в) полісоціальна основа комплектування;
- г) інтенсивність взаємодії

6. ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО ЕКЗАМЕНУ З КУРСУ „СОЦІОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ І ОСВІТИ”

1. Поняття культури. Еволюція уявлень про культуру.
2. Соціологія культури як наука: об'єкт, предмет, завдання.
3. Місце соціології культури в системі наук про культуру.
4. Функції культури.
5. Культура і цивілізація.
6. Культурознавчі відгалуження (креаціонізм, катастрофізм, еволюціонізм, дифузійонізм) як передумова формування соціологічного розуміння культури.
7. Культура в соціології: об'єктивістська і культурно-аналітична традиція.
8. Соціокультурні концепції класичної соціології.
9. Розуміння культури в рамках структурно-функціонального підходу.
10. Феномен культури в рамках символічного інтераціонізму.
11. Постмодернізм і культура.
12. Емпіричні методи соціологічного аналізу культури: спостереження, контент-аналіз, герменевтичний метод.
13. Структура культури. Культурні елементи і комплекси.
14. Поняття цінності в соціології культури. Класифікація цінностей.
15. Норми як засоби добровільної і усвідомленої співпраці людей.
16. Знання як елемент культури.
17. Символічна культура як універсам значень, символів та смислів.
18. Інститути культури, їхня спеціалізація та функції.
19. Багатоманітність типологій культури як відображення її багатофункціональності.
20. Національна культура і націоналізм.
21. Культура і етнос.
22. Політична культура.
23. Види культури: домінуюча, субкультура, контркультура.
24. Види культури: повсякденна і спеціалізована культура.
25. Форми культури: елітарна, народна, масова.
26. Етноцентризм і культурний релятивізм.
27. Еволюційна і циклічна теорії розвитку культури.
28. Теорія соціокультурного розвитку П. Сорокіна.
29. Синергетична концепція розвитку культури як системи.
30. Джерела і фактори культурної динаміки: інновація, наслідування, дифузія, синтез.
31. Соціокультурна трансформація сучасного українського суспільства.
32. Роль культури в процесі соціалізації особистості.
33. Соціально-психологічні механізми культурної активності особистості.
34. Зв'язок культури з міфологією, релігією та ідеологією.
35. Поняття та структура художньої культури.
36. Суб'єкти художньої культури: митець, публіка, критика.
37. Проблеми якості художньої культури.

38. Предмет, основні напрями досліджень та категорії соціології вільного часу.
39. Проблеми регулювання вільного часу.
40. Культурно-дозвілєві практики населення України.
41. Поняття, мета і цикли управління і регулювання культурних процесів.
42. Нова модель управління і регулювання культурних процесів.
43. Проблеми культурної політики в Україні.
44. Діяльність міжнародних організацій в культурній сфері.
45. Соціологія освіти як наука: об'єкт, предмет, функції.
46. Структура соціології освіти.
47. Соціологічні методи вивчення сфери освіти.
48. Е. Дюркгейм як фундатор соціології освіти.
49. Функціональний і конфліктологічний підходи в соціології освіти (М. Вебер, К. Маркс, Т. Парсонс).
50. Концепції школи Д. Дьюї та Т. Веблена.
51. Концепція «культурної реконверсії капіталу» (П. Бурдьє, Ж. Пассерон).
52. Концепції сучасної соціології освіти (за Е. Гіденсом).
53. Розвиток соціології освіти в Україні.
54. Система освіти України, її основні складові.
55. Класифікація системи соціальних відносин в освіті.
56. Особливості та критерії виокремлення соціальних груп у сфері освіти.
57. Студенство як соціально-демографічна група.
58. Соціально-рольові функції учасників навчального процесу.
59. Місце освіти в системі суспільних інститутів.
60. Соціальні функції інституту освіти.
61. Соціокультурний простір сучасного вищого навчального закладу.
62. Основи управління освітніми організаціями.
63. Управління конфліктами в освітніх організаціях.
64. Освіта та адаптація людини.
65. Кар'єра як спосіб самореалізації та розвитку людини.
66. Освіта в системі чинників досягнення успіху.
67. Стан освіти в Україні.
68. Особливості інтеграції системи вищої освіти України до Болонського процесу: «плюси» та «мінуси».
69. Соціологічне дослідження процесів самоосвіти.
70. Проблеми та напрями гендерних досліджень в системі освіти.

7. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

Контроль успішності студентів здійснюється на основі накопичувальної системи оцінювання знань за 100-бальною шкалою. Академічні успіхи студента відображаються у відомостях успішності за 100-бальною, національною та шкалою ECTS. Співвідношення між шкалою оцінок ECTS, національною шкалою оцінювання та стобальною шкалою оцінювання відображено в табл.1.

Таблиця 1

Співвідношення між шкалою оцінок ECTS, національною шкалою оцінювання та 100-бальною шкалою оцінювання

<i>Оцінка ECTS.</i>	<i>Національна шкала</i>		<i>Університетська шкала</i>
A	5 «відмінно»	зараховано	90-100
B	4«добре»		80-89
C			70-79
D	3 «задовільно»		60-69
E			50-59
FX	2 «незадовільно»	не зараховано	26-49 (з можливістю повторного складання)
F			1-25 (з обов'язковим повторним курсом)

Оцінка А «Відмінно» виставляється студенту, який володіє глибокими знаннями теоретичного матеріалу, виконав усі передбачені програмою навчання завдання, якість виконання яких оцінена кількістю балів, близькою до максимального. Суттєвим моментом у відповідях студента повинні бути зв'язок теорії з практикою, вміння застосовувати теоретичні знання при розв'язанні практичних завдань.

Оцінка В «Дуже добре» – теоретичний курс студентом засвоєний в значній мірі, проте допущені незначні неточності та пропущені окремі пояснення, в основному сформовані необхідні практичні навички роботи з засвоєним матеріалом; передбачені програмою навчання завдання виконані, якість виконання більшості з них оцінена кількістю балів, наближеною до максимального.

Оцінка С «Добре» – теоретичний курс студентом засвоєним по суті, але допускаються незначні неточності, неповне викладення матеріалу, деякі навички роботи з засвоєним матеріалом сформовані недостатньо, всі передбачені програмою

навчання завдання виконані, якість виконання більшості з них не оцінена максимальною кількістю балів, деякі види завдань виконані з помилками.

Оцінка D «Задовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, дані відповіді на частину питань, але не менше 75% від повної відповіді, причому у відповідях не було принципових помилок, наявні прогалини не мають суттєвого характеру, необхідні практичні навички роботи з засвоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання завдань виконані, але наявні певні неточності та недоречності, деякі з виконаних завдань містять помилки.

Оцінка E «Достатньо» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, дана відповідь на частину питань, але не менше 60% від повної відповіді, є суттєві неточності та недоречності, порушена послідовність у викладенні програмного матеріалу, є помилки в формулюванні основних теоретичних положень, відчуваються складнощі у вирішенні практичних питань, практичні навички роботи несформовані, багато з передбачених програмою навчання завдань не виконано або якість виконання деяких з них оцінені кількістю балів, близькою до мінімальної.

Оцінка FX «Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, дано правильну відповідь тільки на частину питань (в обсязі менше, ніж 60%), необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програмою навчання завдань не виконані, або їх якість виконання оцінені кількістю балів, близькою до мінімального. При додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань.

Оцінка F «Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу незасвоєний, необхідні практичні навички роботи несформовані, усі виконані завдання містять грубі принципові помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до будь-якого значимого підвищення якості виконання навчальних завдань.

Згідно з видами контролю знань і умінь, набутих студентом, 100-бальна шкала передбачає врахування оцінок поточної успішності, підсумкових балів, балів за контрольну роботу, балів за індивідуальну роботу, а також балів, отриманих за підсумками складання форми підсумкового контролю.

**Розподіл максимальної кількості балів під час оцінювання знань
студентів із дисципліни
«Соціологія культури і освіти»
(форма підсумкового контролю – екзамен)**

Максимальну кількість балів у процесі оцінювання знань студентів за підсумками дисципліни розподіляють за вимогами підсумкового контролю у формі екзамену. Він складається із, по-перше, суми підсумкових балів за семінарські заняття (максимально 20 балів), суми балів 2 модульних контрольних робіт (перша модульна контрольна робота оцінюється максимальнo в 15 балів, друга – 10) і бала за індивідуальну роботу (максимально 5 балів) та в сукупності становить максимальнo 50 балів; по-друге, – підсумків складання іспиту (максимально 50 балів) (див. табл. 2). Незадовільні оцінки (за винятком відпрацьованих) не беруть до уваги при додаванні оцінок, але вони входять до переліку загальної кількості оцінок.

Таблиця 2

**Приклад обчислення підсумкового балу за семінарські заняття
з навчальної дисципліни
«Соціологія культури і освіти»
(згідно з вимогами підсумкового контролю у формі екзамену)**

<i>Тема (№ п/п)</i>	<i>Оцінка</i>	<i>Підсумкова оцінка за семінарські заняття в семестрі</i>	<i>Підсумковий бал за семінарські заняття</i>
Тема 1	3	$(3+4+4+5+3+4+4+2+3+3)/10$ $=3,5$	$3,5 \times 5 = 17,5 \sim$ 18
Тема 2	4		
Тема 3	4		
Тема 4	5		
Тема 5	3		
Тема 6	4		
Тема 7	4		
Тема 8	2		
Тема 9	3		
Тема 10	3		

Приклад обчислення підсумкового семестрового балу зазначеної навчальної дисципліни відповідно до вимог контролю у формі екзамену відображено в табл. 3.

Приклад обчислення семестрового балу

з навчальної дисципліни

«Соціологія культури і освіти»

(згідно з вимогами підсумкового контролю у формі екзамену)

Тема (№ п/п)	Оцінка	Підсумкова оцінка за семінарські заняття в семестрі	Підсумко вий бал за семінар- ські заняття ¹	Індиві- дуальна робота ²	Моду- льний конт- роль 1 ³	Моду- льний конт- роль ² ⁴	Екза- мен ⁵	Підсум- ковий бал навча- льної дисцип- ліни ⁶
Тема 1	3	(3+4+4+5+3 +4+4+2+3+ 3)/10=3,5	3,5 x 4 = 14 балів	3 бали	12 балів	8 балів	37 балів	74 бали
Тема 2	4							
Тема 3	4							
Тема 4	5							
Тема 5	3							
Тема 6	4							
Тема 7	4							
Тема 8	2							
Тема 9	3							
Тема 10	3							

¹ Максимально 20 балів² Максимально 5 балів³ Максимально 15 балів⁴ Максимально 10 балів⁵ Максимально 50 балів⁶ Максимально 100 балів

8. ОРГАНІЗАЦІЯ, ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ І ЗАСОБИ ЗДІЙСНЕННЯ ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Система оцінювання знань студентів із навчальної дисципліни «Соціологія культури і освіти» розроблена згідно з діючими вимогами, охоплює поточний, модульний та підсумковий контроль знань.

Поточний контроль

Поточний контроль рівня знань студентів здійснюється під час лекційних, семінарських, індивідуальних консультаційних занять. Його мета – перевірка знань студентів з окремих тем навчальної дисципліни та з'ясування рівня їхньої підготовленості до виконання конкретних завдань.

Завдання поточного контролю рівня знань студентів - виявити обсяг, глибину та якість засвоєння матеріалу; а також виявити прогалини у знаннях студентів і реалізувати можливості їх усунення; стимулювати інтерес студентів до предмета.

Форми поточного контролю рівня знань студентів – усне опитування, письмове опитування, тести, дискусійне обговорення, індивідуальне розв'язання практичних завдань, творчих проблемних запитань. За підсумками поточного контролю знань, результати якого відображені в оцінках за семінарські заняття, наприкінці семестру виводять підсумкову оцінку поточного рівня успішності студентів – середнє арифметичне всіх отриманих оцінок.

Пропущені заняття студенти відпрацьовують обов'язково. Студент зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття впродовж двох тижнів з часу його пропуску. Невідпрацьовані вчасно пропущені заняття є підставою для не допуску студента до складання модульного контролю, заліку чи іспиту.

Модульний контроль

Модульний контроль (сума балів за окремий змістовий модуль) здійснюють на підставі оцінювання знань студентів після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля. Завдання модульного контролю полягає в перевірці розуміння та ступеня засвоєння певного матеріалу (теми). Структура навчальної дисципліни передбачає контроль за підсумками вивчення двох змістових модулів у формі контрольних робіт.

Семестровий контроль

Семестровий контроль є формою оцінювання результатів навчання на завершальному етапі вивчення дисципліни. Семестровий контроль здійснюється у формі екзамену. Терміни складання семестрового контролю визначає деканат відповідного підрозділу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Студент не допускається до складання семестрового контролю, якщо впродовж семестру він набрав менше ніж 25 балів. Він зобов'язаний виконати додаткові види роботи з метою підвищення семестрового рейтингу (перескласти тему, за підсумками вивчення якої отримав незадовільну оцінку, виконати завдання індивідуальної роботи та ін.). У терміни, встановлені графіком навчального процесу, списки студентів, недопущених до складання семестрового контролю, до початку контролю, згідно з графіком навчального процесу, подають у формі доповідної керівника курсу завідувачеві кафедри та деканові факультету. Позначка у відомості про не допуск

студента до складання підсумкової форми семестрового контролю робиться за розпорядженням деканату навчального підрозділу.

Екзамен – форма підсумкового контролю, яка передбачає перевірку розуміння студентом теоретичного та практичного програмного матеріалу за підсумками вивчення всього курсу, здатності творчо застосовувати набуті знання і вміння, фахово аргументувати власне бачення розв'язання певної проблеми.

Семестровий контроль студентами, які не з'явилися на момент складання іспиту, одержали незадовільну підсумкову оцінку (менше 50 балів) або були недопущені до складання семестрового контролю, перескладається згідно з графіком навчального процесу та розпорядженнями навчального підрозділу. Студенти, які не з'явилися на перескладання семестрового контролю, а також ті, які за підсумками перескладання отримали незадовільну оцінку (менше 50 балів) або були недопущені до перескладання семестрового контролю, перескладають іспит до початку державних іспитів перед комісією, створеною за розпорядженнями відповідного навчального підрозділу.

9. СПИСОК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Підручники, навчальні посібники, енциклопедії, довідники і словники.

Большой толковый социологический словарь: у 2 т. – М.: Вече; АСТ, 2001. – Т.1. – 544 с; Т.2. – 528 с.

Гавриленко І. Соціологія освіти: навч. посіб. / І. Гавриленко, О. Скідін. – Запоріжжя: «ЕТТА-ПРЕСС» 1998. – 396 с.

Гіденс Е. Соціологія / пер. З англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. Ред.. О. Іващенко / Е. Гіденс. – К.: Основи, 1999. – С. 469-505.

Городняк І. Соціологія освіти: навч. посіб. / І. Городняк. – Львів: «Науковий Світ-2000», 2011. – 265 с.

Джонсон А. Тлумачний словник з соціології / А. Джонсон. – Львів: Вид-во ЛНУ, 2003. – 480 с.

Добренев В. Фундаментальная социология: в 15 т., т. 11: Культура и религия / В. Добренев, А. Кравченко. – М.: ИНФРА, 2007. – 1104 с.

Ерасов Б. Социальная культурология: учеб. пособие для студ. высших учеб. заведений. – 3-е изд., доп. и перераб. / Б. Ерасов. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 591 с.

Ионин Л. Социология культуры: путь в новое тысячелетие: учеб. пособие для студентов вузов. – 3-е изд., перераб. и доп. / Л. Ионин. – М.: Логос, 2000. – 431 с.

Культура. Суспільство. Особистість: навч. посібник / за ред. Л. Скокової. – К.: Інститут соціології НАН України, 2006. – 396 с.

Лукашевич Н. Социология образования: конспект лекций / Н. Лукашевич, В. Солодков / под ред. Н. Лукашевича. – К.: МАУП, 1997. – 224 с.

Минюшев Ф. Социология культуры: учеб. пособ. / Ф. Минюшев. – М.: Академический Проект, 2003. – 272 с.

Михайлова Л. Социология культуры: учеб. пособие / Л. Михайлова. – М., 1999. – 232 с.

Победа Н. Социология культуры / Н. Победа. – Одеса: Астропринт, 1997. – 224 с.

Семашко О. Соціологія мистецтва: навч. посібник / О. Семашко. – Львів: «Магнолія плюс», видавець СПД ФО В. М. Піча, 2006. – 224 с.

Слепкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: навч. посіб. / З. Слепкань. – К.: Вища школа, 2005. – 239 с.

Смелзер Н. Социология: пер. с англ. / Н. Смелзер. – М.: Феникс, 1994. – 688 с.

Смирнова Е. Социология образования / Е. Смирнова. – СПб.: Ннтерсоцис, 2006. – 192 с.

Соціологія культури: навч. посібник // О. М. Семашко, В. М. Піча, О. І. Погорілий та ін./ за ред. О. М. Семашка, В. М. Пічі. – К.: Каравелла, Львів: Новий Світ-2000, 2002. – 334 с.

Українська художня культура / за ред. І. Ляшенка. – К.: Либіть, 1996. – 416 с.

Черниш Н. Соціологія: підруч. За рейтингово-модульною системою навчання. – 5-вид., перероб. і доп. / Н. Черниш. – К.: Знання, 2009. – С. 278-315.

Юрій М. Соціологія культури: навч. посіб. / Ф. Юрій. – К.: Кондор, 2006. – 302 с.

Якуба О. Соціологія: навч. посіб. для студентів / О. Якуба. – Харків: Константа, 1996. – 192 с.

2. Монографії та збірники праць.

Анисимов С. Духовные ценности: производство и потребление / С. Анисимов. – М.: Мысль, 1988. – 253 с.

Бабій Л. Діалектика розвитку історичних типів культури (філософсько-соціологічні проблеми) / Л. Бабій. – Львів: Світ, 1991. – 160 с.

Витаньї И. Общество, культура, социология / И. Витаньї. – М.: Прогресс, 1984. – 287 с.

Здравомыслов А. Потребности, интересы, ценности / А. Здравомыслов. – М.: Наука, 1986. – 221 с.

Ильинский И. Образовательная революция / И. Ильинский. – М.: МГСА, 2002. – 592 с.

Миронов В. Век образования / В. Миронов. – М.: Педагогика, 1990. – 176 с.

Освітні рівні та освітні траєкторії // Молодь України: від освіти до праці / [Оксамитна С., Виноградов О., Малиш Л., Марценюк Т.; за ред. С. Оксамитної]. – К.: ВПЦ НаУКМА, 2010. – С. 7-27.

Піча В. Вільний час: тенденції і проблеми розвитку / В. Піча. – К., 1992. – 106 с.

Ручка А. Ціннісні пріоритети та культурні практики вікових груп / А. Ручка, Л. Скокова // Субкультурна варіативність українського соціуму / за ред. Н. Костенко, А. Ручки. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2010. – С. 51-70.

Цимбалюк Н. Дозвілля в Україні. Теоретичні та емпіричні аспекти / Н. Цимбалюк. – К.: ДАККМ, 2003. – 224 с.

3. Статті й повідомлення.

Бондаренко Л. Изменения в структуре и социальном статусе преподавателей высшей школы Л. Бондаренко // Социологические исследования. – 2000. – №10. – С. 125-127.

Волович В. Болонський процес і нова парадигма освіти в Україні // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – №4. – С. 189-199.

Гаженко О. Соціальні очікування старшокласників та їх батьків від системи вищої освіти / О. Гаженко // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – №4.

Глотов М. Границы предмета социологии искусства / М. Глотов. – Социологические исследования. – 1999. – №1. – С. 122-130.

Грудзинский А. Университет как предпринимательская организация / А. Грудзинский // Социологические исследования. – 2003. – №4.

Димиденко Э. Перспективы образования в меняющемся мире / Э. Демиденко // Социологические исследования. – 2005. – №2. – С. 80-87.

Дичковський С. Дистанційна освіта: учора, сьогодні, завтра / С. Дичковський // Шлях освіти. – 2005. – №2. – С. 26-33.

Железнякова С. Социокультурные ориентации учителей / С. Железнякова // Социологические исследования – 2001. – №4. – С. 99-102.

Иванов А. Университет как региональная корпорация А. Иванов // ALMA-MATER. Вестник высшей школы. – 2003. – №11. – С. 3-9.

Ионин Л. Идентификация и инсценировка / Л. Ионин // Социологические исследования. – 1995. – №4. – С. 3-19.

Ионин Л. Культура на переломе / И. Ионин // Социологические исследования. – 1995. – №2. – С. 41-46.

Катаєв С. Консервативні та модернізаційні компоненти соціокультурної трансформації / С. Катаєв // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – №1. – С. 76-81.

Константиновский Д. Школа вчера и сегодня (с точки зрения социологии) / Д. Константиновский, Ф. Хохлушкина // Педагогика. – 2000. – т.№1. – С. 32-39.

Корсак К. Стан і перспективи розвитку європейського простору вищої освіти / К. Корсак // Психологія і суспільство: Український науково-економічний та соціально-психологічний часопис. – 2004. – №1. – С. 62-70.

Мурзина А. Актуально ли изучать свободное время / А. Мурзина // Социологические исследования. – 1993. – №11. – С. 95-99.

Пузанов Ж. Студент в начале и конце XX века. Опыт сравнительной характеристики / Ж. Пузанов, П. Борисенко // Социологические исследования. – 2001. – №7. – С. 133-135.

Рубина Л. Может ли социология помочь в формировании социального заказа на образование? / Л. Рубина, С. Антрапетова // Социологические исследования. – 2000. – №5. – С. 81-89.

Сидоренко О. Державні і приватні вузи в освітньому просторі України: загальне і особливе // Вісник Харківського Національного університету ім. В. Н. Каразіна. – №511: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. – Харків, 2001. – С. 126-131.

Скляр С. Соціокультурні трансформації дозвіллевого простору молоді в умовах суспільних перетворень в Україні / С. Скляр // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Staftp/2010_45/files/ST45_32.pdf

Скокова Л. Поселенська диференціація культурно-дозвіллевих практик населення України / Л. Скокова // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.saske.sk/cas/2-2004//index.html>

Стеббинс Р. Свободное время: к оптимальному стилю досуга (взгляд из Канады) // Социологические исследования. – 2000. – №7. – С. 64-72.

Тимченко Н.С. Культура в современном социогуманитарном знании // Социс. – 1998. – № 8. – С. 109-112.

Хабермас Ю. Модерн – незавершенный проект / Ю. Хабермас // Вопросы философии. – 1992. – №4. – С. 40-52.

Шульга Р. Сучасний простір відносин мистецтва та споживача / Р. Шульга // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2005. – №4. – С. 73-91.

Шульга Р. Художня культура в Україні: життя після смерті старого міфу / Р. Шульга // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – №1. – С. 99-112.

4. Документальні джерела.

Державна національна програма „Освіта” („Україна XXI ст.”) // Освіта. – 1993. – №44-45-46.

5. Авторські джерела.

Лотман Ю. Культура и взрыв / Ю. Лотман. – М.: Гнозис, 1992 – 272 с.

Моль А. Социодинамика культуры: пер. с фр. / А. Моль. – М.: Прогресс, 1973. – 406 с.

Сорокин П. Социальная и культурная динамика / П. Сорокин. – М.: Астрель, 2006. – 1176 с.